

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiae Societatis Iesv ... Pars

Everardvs / Avctore R. P. Francisco Sacchino Societatis Eivsdem Sacerdote

Orlandini, Nicola

Insvlis, M.DC.LXI.

Liber Sextus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98283](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98283)

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1578.

Liber Sextus.

Soc. 39.

ANNVS hic toti Ecclesiæ funestus, & turbulentus ex-
cipit, non experte earum calamitatum Societate. Quan-
quam nec defuere ab rebus benè varias per oras gestis
solatia. Euerardus ne quam Societatis partem relinque-
ret, quam certi homines non recognoscerent, dum destina-
ti antè Visitatores Hispaniarum Prouincias lustrant, Seba-
stianum Moralem iussit Prouinciam Romanam inspicere.
Hinc Diabolo, abutenti ad nocendum sæpè remedijs, ansa
domestica pertentandæ pacis oblata. Inter Achillem Gagliardum Theologiæ in
Romano Collegio professorem, & quosdam Patrum extiterant offensiuicula ex-
re leui, quòd alij Pererij libros philosophicos iudicarent vulgandos, alij nequa-
quam, Auerroisticum philosophiæ genus eum sequi iactantes minùs accommo-
datum veræ, piæque sapientiæ. Achilles erat in his, qui à Morale Collegium re-
cognoscente paulò durius se tractatum ob eam rem existimans, initâ cum Ioanne
Petro Maffeo, & Benedicto Iustiano conspiratione, querimoniam ad Pontifi-
cem detulit contra Euerardum, tanquam in Societatis administratione multa pec-
cantem, alentemque dissidia, vt qui Visitatorem minùs gratum, & partes fouen-
tem legisset. Multò antè exierat Romæ fama Gregorio Pontifici in animo esse
Franciscum Toletum in Cardinalium Collegium cooptare. Quam rem pro suo
munere, Sancti Ignarij legibus, & exemplis, vt prohiberet, sedulò Euerardus ad-
nitus erat. Ea re Toletum suboffensum rumor increbuit: non quia sibi honorem
interuerti doleret, de quo omni opè declinando sacramentum Deo solenni ritu iam
dixerat: neque enim vel ex eius diuturno aula vsu, & longa ab religiosis castris
absentia, mihi quis facilè persuaserit, tantum virum, piûmque, & amantem in ce-
teris rebus religiosæ modestiæ, ac seueritatis, hac vnâ peccasse, passum sibi per-
stringi oculos varijs honorum, purpuræque fulgoribus. Sed potiùs crediderim ve-
ritum ipsum (vt suspiciosa res est boni nominis cura, ac studium) ne per occa-
sionem, ac modum amoliendæ ab se dignitatis eius, fortè Præpositus sinistram
aliquam de se, suisque promeritis vniuersè Pontificis animo infixam opinionem
nolens reliquerit. Vt cumque fuerit, certè fama tenuit, Toletum siue bono publi-
co sincerè studentem, siue aliqua animi perturbatione commotum Achilli aditum
ad Pontificem aperuisse. Fuit suspicio Benedicto Palmio duce gestam rem, dolen-
tente Euerardum ab ipso, cui plurimum initio tribuebat, ad Oluerium totum con-
uerfum. Sed falsam eam suspensionem comperi, vtique ex ea parte, quòd Palmius,
quanquam in Euerardi administratione quædam minùs probabat (vt ferè nunquam
omnes hominum sententiæ congruant) nec interdum satis temperabat sibi, quin
etiam discrepantiam, quo loco minimè oporteret, expromeret; longissimè tamen
aberat, vt existimaret quicquam propterea Patris Generalis mentem optimam con-
tristandam. Ceterum non extitisse profus de nihilo, temerèque suspensionem, in-
dè liquidò constat. Nam quarenti mox Euerardo auctores querelæ, vltro professus
Achilles est ex ijs fuisse se: verum communis boni studio adactum, quòd eas que-
rimonias ex ipsis Assistentibus cognouisset: & indè sibi persuasisset, cum tales viri

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

Y

talia

1
Hic Annus to-
ti Ecclesiæ fu-
nestus.

2
Sebastianus
Moralis Pro-
uinciam Roma-
nam visitare iu-
betur.

3
Achilles Gagliardus, Io. Pe-
trus Maffeus,
& Benedictus
Iustianus cum
Pontifice de
Euerardo con-
queruntur.

4
Ioannis de Bene-
dicto Palmio
suspicio.

5
Gregorius Pontifex res benigne componit.

6
Gagliardus Maffei, & Iustinianus Roma dimittuntur.

7
Collegium Recinense institutum.

8
Collegium Anglicanum Romæ.

9
Nicolaus Leopardus Collegij Recinensis fundator.

10
Curtius Amodæus primus illud regit.

11
Tertius Probationis annus Romæ instituitur.

12
Missiones Patrum tertij anni ex Provincia Romana.

13
Missiones ex Provincia Neapolitana.

14
Provincia Longobardiæ diuisa in Veneram & Mediolanensem.

15
Io. Baptista Peruscius Mediolanensis Provincialis.

talia palam dolerent; satis remedij in Societate non esse: vnde communis Pastoris, ac Patris, quæ patere omnibus debet, implorandam opem existimavit. Hinc ergo suspicio aduersus Palmium haud satis honorifica extitit: atque ex eius maxime sermonibus vel re, vel in speciem sumpta turbatur materia. Quo providendum est cautiùs ijs, qui munera gerunt publica, & in illustri loco sunt constituti: quorum facta, dicta, nutus obseruantur, ac plerisque pro sentiendi, agendique sunt norma; vti sua cetera omnia, ac potissimum linguam intra cancellos recte rationis, humilisque, & obsequiosæ prudentiæ teneant. Haud dubiè magnam se plagam imposuisse æternis bonorum hostis Societatis credebat obedientiæ, caritati, rectorum famæ, minimè abhorrentibus à spe exordijs, nisi in Gregorij Pontificis tempora eius incidissent conatus. Nam Beatissimus Pater, pro eo studio, ac patrocinio, quo cohortem hanc Domini tuebatur, nequaquam auribus delatori prebitis, nisi vt aduocaret ad se Euerardum, ac paternè commoneret: rerumque ita sincerè ex eo cognito, quicquid imminere cladis, sapienti benignitate, religiosissimæque prudentiâ auertit. Eius auctoritate turbatores Romæ summoti, Ioannes Petrus Maffei in Lusitaniam missus, vt Historiam promulgari in Indiam per Societatem Euangelij scriberet, opportunitate hominum, & literarum ad eam seriptionem spectantium, quæ abundabant in eo regno, vsurus: quanquam ille à capite apertarum Indiarum narrationem exorsus, in ea, quam scripsit Historia, alia quoque multa complexus est. Achilles Patavius: Iustinianus Pannonum missi ad Theologiam docendam. Qui deinde tam perseuerarunt domi, forsique non pacatè solum, sed etiam religiosè, ac nauiter; vt multum & Societas, & res Christiana publica illis debeat: nequaquam Satanæ fraudibus segriores, sed cautiore effecti. Romanæ Proinciæ accessit Collegium Recinense, & Seminarium Anglorum ipsa in Vrbe, de quo anno insequenti, cum planè suscepta est eius procuratio, referetur. Tribus ferè passuum millibus distat Laurento, ac Beatissimæ Dei Parentis venerabili Cella Recinetum, loco edito in primis ameno, ac salubri: quam ob rem æstiuo tempore, cum grauius est Laurentanum Cælum, iamdudum Patribus Laurentanis illuc erat receptus, non sine emolumento Ciuitatis, cuius in culturam necessarium illud otium vertebant. Nam strenuorum hominum nunquam otium negotio vacat. Ergo cum perpetuam apud se coloniam exoptarent; Nicolaus Leopardus, vir inter suos honestus, ac locuples, vestigal ad Collegium instituendum attribuit: simul Templum Sancti Viti antiquum, & amplum, adnente Ciuitate, impetratum est. Primus familiam rexit Curtius Amodæus. Hac primùm ætate, iam numero operarum paulò laxiore, tertius Probationis annus reuocari ad vsum Romæ ceptus. Is est annus (vt minus quoque periti Societatis institutorum intelligant) quem Sanctus Ignatius, post absoluta literarum studia, iussit ab suæ disciplinæ alumnis in recolligendo ad Deum animo, & tanquam de integro in affectus schola reformando, infumi: vt iam & doctrina armati, & pietate corroborati integri, vegeti, ardentisque ad pugnanda Dei prælia procedant in aciem. Huiusmodi vi, ac robore tum alij alibi, tum præcipuè in Campaniæ Oppido Bauccho, & in Vrbe Aquila Franciscus Florius: in Abbatia Sancti Saluatoris Simon Bartolus: Assisij Carolus Mastrillus: Ferentini Bernardinus Confalonarius, & Hieronymus Rodaldus magna pro pietate aduersus Satanam, & scelera hominum gessere bella, vehementer amplificato regno virtutis, vique mortalium omnium Ordinum maximâ è seceda tyrannide in filiorum Dei libertatem transcriptâ. Pari ardore in Neapolitana Proinciâ, cum alibi alij, tum Hieronymus Surianus Cirinola in Appulia versatus, vbi Collegium quoque receptum Carolo Caracciolo Comite, eiusque vxore, itemque cuncta Ciuitate annuis oblati subsidijs summè certantibus. Proincia Longobardiæ, cum vnus Præpositi superaret curam, iamque domos Professorum, & Probationis, & Scholasticorum Seminaria vniuersalia haberet gemina, diuisa est in duas. Altera Veneta, altera Mediolanensis dicta: atque huic Ioannes Baptista Peruscius, illi Marius Beringuccius attributus Provincialis. Mediolanensis Domum Professorum, Collegium Brerapum, Seminarium Archiepiscopi

scopi ipsa in Vrbe Mediolani, domum Probationis Aronæ, Gennense, Comense, & Taurinense Collegia complexa est. Veneta domum Professorum Venetijs, Tyrocinium Nouellaræ, Collegia Patavij, Bononiæ, Ferratæ, Mutinæ, Foroliuij, Parmæ, Brixie, & institutum hoc anno Veronæ, præceptoribus tribus inductis. Parmæ Iosephus Martinus omni cumulatæ laude adolescens, ad cælestes, quibus erat similior, quàm terræ accolis emigravit. Niciæ illustri ortus genere, ac præter cetera ornamenta in arithmetica disciplina à puero excellens in Emmanuelis Filiberti Allobrogum Ducis aula primùm, tum quadriennium in Taurinensi Nobilium Conuictu educatus, anno millesimo quingentesimo septuagesimoquinto, ætatis suæ duodevigesimo Societatem iniit. Iam in Conuictu, tanquam singulare exemplar, in oculis omnium, & ore versabatur. Itaque Patres quo feruiores adolecentes in officio continerent, nihil habebant eius auctoritate potentius. Nec minori statim in Societate venerationi fuit. aded vt iussi aliquando Tyrones Nouellaræ publicè effari, si quid emendandum in Iosepho notassent; nihil planè quisquam protulerit: cum tamen aded sagax, ac delicatus in hoc genere Nouitiorum sensus sit. Quin etiam affirmabant priuatis sermonibus, ne per imprudentiam quidem ipsorum iudicio, excidisse vnquam Iosepho verbum, quod vel minùs religiosum, vel otiosum vocari posset. Ab Tyrocinio traductus ad studia literarum Parmam, sensim intabescens, tertio decimo tandem mense consumptus est, nunquam languore ad virtutem operosam languidior factus. Obedientiam, præsertim eam, quæ prudentissima quadam cœcitate mentem Deo sacrificat, aded coluit; vt miraculo Deus eam comprobasse narretur. Antequam Parmam ab Tyrocinio discederet, ad Patrem Rectorem præmisit epistolam in hanc sententiam. Parmam mittor ex obedientia: rogo, Pater sic excipias me, sic tractes, quasi mente imminutum: neque aliam mei curam suscipias, quàm vt contra voluntatis meæ appetitiones cunctis in rebus tendens, ad memet pervincendum assiduè exerceas. Sub mortem roganti Socio, vt aliquod monitum sibi relinqueret; duo commendauit: primum, nullum vt diem sine Christi Domini Passionis memoria labi fineret: deinde obedientiam vnice amaret: addens, experimento se didicisse hanc viam esse, qua homo diuinæ prouidentie singulares effectus sentiret. Inter morbi initia iuterrogatus, num crederet sibi natale solum fore salubrius; nequaquam se tam valetudinem optare respondit, quàm inter Fratres, Patresque amantissimos spiritum vltimum exhalare. Indè ab studiorum occupatione ad corporis labores translatus, Cœnaculoque apparando appositus, id non tanquam pro aberratione à grauiore opere suscepit, egitque mollior; sed planè tanquam opus Dei, cui in eius familiaris seruiebat: non cetera modò diligentissimè procurans; sed angulos omnes, & subter ipsa sublellia cuncta diligenter rimans, ne quicquam fordium, vel aranearum è telis resideret. Quæ mihi, & id genus sæpè in hoc opere persequenti, subijt interdum vereri, ne ego, resque ipsæ risui sint mortalium quibusdam grandia quædam, quæ stupet vulgus in profanis historijs, euerfiones Regnorum, excisa Oppida, oppleta classibus maria, constrata cadaueribus arua, cruoris flumina legere assuetis. Sed veri æstimatores è Christi, non è Mundi disciplina, quàm grandia in illis sublimibus narrationibus scelera, tanta in his minutis actionibus decora veræ laudis agnoscunt. Eoque me minùs piget, infinita prætereuntem hæc interdum aspergere; quòd ne profani quidem iudices minùs in subtilissimis operibus, quàm in vastis molibus eximiorum artificum laudes magnificent. Ergo, vt cepta persequare, plenus Deo adolescens non tantùm suum in ministerio pensum sedulus persoluebat; sed etiam Fratrum præueniebat officia, quanquam præ imbecillitate vix sustineret se, quicquid erat laboriosum sibi præripiens. Eadem constanti caritate in morbo grauiore, quoad aliquid virum superfuit, præripuit Infirmario labores, ipse sibi furtim ministrans, cum vultus serenitate perpetua, indice animi in afflicto corpusculo vigorem integrum conseruantis. Vbi verò extenuatis viribus afflicto lecto est; ne tum quidem caritatem, aut genus vllum religiosæ virtutis remisit. Aduenies ad se consolandum Fratres; si quan-

16
Marius Betin-
gucius Venetæ
Prouincialis.

17
Iosephi Marti-
nij mors, & lau-
des.

18
Patria, genus,
& educatio.

19
Vita irreprehen-
sibilis.

20
Obedientia sin-
gularis.

21
Eius literæ ad
suum futurum
Rectorem.

22
Monita saluta-
ria petenti da-
ta.

23
Passionis Chri-
sti memoriam
commendat.

24
Mauult mori
inter Socios,
quam natale so-
lum repetere.

25
Ab studijs ad
manualia trans-
latus accuratè
exercet.

26
In Christi dis-
ciplina minua
magna censèn-
da.

27
Aliorum labo-
res subleuat.

- 28 do purus, ac serenus dies esset, rogabat, ut in hortum ad respirandum concederent: pusillum illud laxamenti ipsis fore sibi solatio suo longè iucundius. Paupertatis verò studium ita retinuit; ut tam diuturno in morbo nihil in cubiculo, quo utebatur, esse voluerit ex ijs, quæ solent adhiberi ad leuandos, hilarandosque egrotos: non mala punica, aut medica; non bellaria. Et quanquam rogatus à Rectore, ut indicaret si cuius rei appetentiâ tangeretur; nihil tamen unquam petiuerit. Imò, cum iam per imbecillitatem non valens carnes mandere, iuberetur eas, ut sit, in succum tundendo solutas exforbere; ne id feret cum lacrimis institit deprecari, pane ac vino se affatim contentum dicens. Porro innocentia quanta fuerit, inde aestimetur, quòd etiam in scriptiõibus, quas Rhetoricè studiosus condebat, verba quasi trutinâ examinabat, ut congruerent rebus, non studio artis, sed religione conscientia: ne in speciem mendacij transirent, si supra, vel infra materiam essent. Quæ trutina in rebus alijs attentè utens, rarò ad Confessarium noxam, cui sacramentalis absolutio ritè posset impendi, referebat. Quin Pater Marius Sardus, cui confitebatur, & ipse virtutis eximie, dixit nunquam se, tredecim spatio mensium (tandiu enim audierat) existimasse ab eo oblaram idoneam absolutiõni materiam. Alius item vir grauis amplius eloquium protulit. Quamuis Diuus Gregorius diceret, non solere Deum cunctas virtutes in vnum conferre; videri tamen sibi hac liberalitate cum Iosepho vsu. Ergo his ornamentis cognitis moribundo Fratres magna se commendabant fiducia, ut cum in Cælum venisset, memor ipsorum esset: atque alij alia commitebant. Vbi Confessarius, ne Satan ingerendæ adolescenti suorum meritorum fiducia rimam inueniret: Hi Fratres, inquit, pro sua hæc bonitate differunt: tu, mi Ioseph, conseruare humilitatem memento. Quam ad vocem statim ille, coniunctis ante pectus manibus, subiicit: Pater, præter illum preciosissimum sanguinem, nihil mihi spei est. Idque eo gestu, ea vocis, ac totius oris figura dixit; ut lacrimas Confessario plurimas excusserit: nec postea ferè posset sine lacrimis recordari. Cùm mentio incidisset de Sacerdote, qui post diuturnos labores in Societate vitam finiuerat, quidam ad Iosephum conuersus: Multis ille, inquit, non paucorum annorum laboribus Cælo vim intulit, & expugnauit: sed tu, mi Ioseph, parum admodum hac ætate facere potuisti: cui ille statim solutus in lacrimas respondet: Et hi mei Fratres tam securum Cæli aditum mihi spondent. Non defuit tamen Diabolus, quin supremo tempore conaretur ad magnam de sua sanctitate opinionem impellere: cui tanta vi humillimus Dei famulus restitit; ut in ingentem clamorem eruperit: quo excitati Fratres, cùm propè omnes accurrissent; collecto paulisper spiritu, insidias inimici calcaneo insidiantis aperit gemebundus: & sumpta in manus Christi è Cruce pendentis effigie, defixis in Dominum oculis, admirandum cunctis cum eo colloquium instituit: frequenter ingeminans spem omnem suam Cruci affixam herere: nihil in se, præter eam, meritorum agnoscere. Summè cupiebat die Sancti Ioannis Baptistæ natali terras relinquere: ac voti propè compos est factus. Pridie eius peruigilij Sacramentis communitus, votisque clara voce instauratis, longa perfunctus morte, nouissimum spiritum inter dulcissima IESV, & MARIÆ nomina immiscuit. Primus è Societate Parmæ mortuus: quem ipsemet Petrus Angelus Consul in tumulo collocauit, peculiaris erga eum studio pietatis. Hos quasi flosculos è Societate magno numero, suauitate, specieque virtutum gratissimos legit cælestis Agricola: tametsi ad fruges iam maturas ferendas præcipuè conseruit non sibi modò, sed ad communem etiam vtilitatem.
- 37 Harum specimen frugum hoc anno inter Maronitas ceptum referri, colonis ex Italia missis. Quatuor fermè dierum itinere ab Hierosolyma versùs Orientem Mons Libani est, sacris iuxtà, ac profanis clarus literis, in ditione, ut cetera circumstita, Tyranni Turcarum. Ab Septentrione in meridiem, vel potiùs ab occasu Solis æstiuo in exortum hybernium longo tractu excurrit, inhospitali fermè cacumine, propter niuium perennitates. Molliora iuga, & sedes hominum patiuntur, & cultum. Est vbi ardua, & saxis aspera terga montis solers necessitas,

tas, extructis subinde macerijs, depressisque tumulis, completis humilioribus spatijs, in multas gradatim prope exaquaui planities, cum visendæ amenitatis, tum feracitatis non penitendæ. Tritici, vini, olei, mellis, & ceræ, item gossipij, & bombicis generosus prouentus est. Vineas aratro colunt, raris propterea ordinibus confitas. Admunicula vites nulla desiderant, libero errore proferunt: nullaque iniuriâ ingentes telluris in gremio progignunt racemos prægrandibus acinis fructos, aureoque colore, & suauitate, ubi maturuere, cum paucis comparandos. Ea solo vis, ea celo inest clementia. Pecoris, præsertim caprini, magna copia, nec minor voluerum, & quadrupedum ferarum ad venationes, & aucupia. Pædicum vbique circumuolant greges, & amabiles vndique exiliunt luduntque Sciuri. Sed gloria prima Libano Cedri sunt, diuinis quoque celebratæ carminibus: proceritate primùm, tum materia odorata, æternaque memorabiles. Nec vbique proueniunt: sed syluæ sparsim per longa intervalla visuntur. Etiamnum superest nemus vetustate atque adeo religione quadam venerandum (Cedros sanctas appellant) quas ab Salamonis vsque temporibus durare fama tenet. Parcitur ergo annosis truncis, nec semel violare aggressos Saracenos absterruere prodigia. Non vni Maronitæ, sed aliarum multarum gentes incolunt Montem. Oppida maiora in eo ferè nulla: pagatim, vicatimque degitur. Radicibus claræ, ac numerosæ Ciuitates adiacent, quarum è primis, vel facillè princeps Damascus est. Nec obscura est Tripolis ad litus Phœnicij maris, vnde ab occasu Solis æstiu Libanus cooritur, ac sensim erigitur. Regioni quoque olim ab vrbibus tribus nomen Tripoli fuit: Vrbs est tamen hoc tempore, & emporium Turcis, Iudæis, variarumque sectarum Hæreticis, aliquot simul Catholicis frequens.

Passuum inde millia circiter duodecim Monasterium abest in Monte Libano situm, cui Sancta Maria à Canubino est nomen, Patriarchæ Maronitarum sedes. Haud temere vsquam sub Turcarum dominatu Catholicum Monasterium nobilius est. Monachi paulò plures viginti habent, sed virtutis eximia: & cum Patriarchæ causâ, tum religione Templi, quod Beatissimæ Virgini sacrum est, aduenarum ingenti concursu celebratur. Vni illi Monasterio longè per eos tractus Campanas Turcæ permittunt. Nec tamen semel impia, & avara gens deuotissimi conata est, vexauitque, ac funditus spoliavit. Patrocinio Deiparæ singulari haud immeritò stare creditur. Circa id Monasterium frequentes Maronitarum Pagi sparguntur sinceri, integrique, nulla siue Hæretici, siue Turcæ collusionione admixta: quod quidem haud gratuita benignitate impetratur à Turcis: nihil enim non vendunt, nihil non rapiunt. Quà multiplici, atque intolerando tributo, quâ per calumnias, affatæque delationes, postremò per quicquid negotij cum ijs incidit, exhauriunt, & exinaniant omnia. Itaque non tam solida diuitia inter Maronitas sunt. Quin adeo, si cui pecunia luculentior est, obsecratur de industria. Nec edificijs, nec corporis cultu, aliove splendore speciem editur, vnde Dominorum rabies, & rapacitas irriteretur. Emyr nomen est Turcæ Præsidi, à quo reguntur. E sua gente duos habent rerum humanarum Principes, quos Diaconos vocant. Diuinorum potestas penès Patriarcham est, qui nonnisi è Religiosis adsciscitur, vel si fortè aliunde, fit pariter Monachus, & nomen, præter proprium, ad Principis Apostolorum venerationem, Petrus assumit. Cooptatur autem Religiosorum, Cleri, populique suffragijs liberis, claræque voce delatis. Mores vulgò apprimè boni, ac pudici. Summa in negotijs, commercijsque, summa in matrimonijs fides: & ignorantur ibi meritoria scortata. Inuicta in religione constantia: erga Romanum Pontificem prorsus mira propensio, eaque laude haud immeritò gloriantur: cum planè sit miraculi instar interdique obsidentes sectarum plurimarum Hæreticos ab Latinis catholicis obstinatè alienos, inter assiduas, & acerbissimas vexationes, rapinasque Turcarum, populum haud magnum, velut inter luporum turmas gregem agnorum pusillum, perseverare illæsum, Ex eadem gente Tripoli, Damasci, Aleppi, & in Insula

Cypro

39

Monasterium
S. Mariæ à Canubino Patriarchæ sedes.

40

Hic Campanas Turcæ permittunt.

41

Inter Maronitas cur diuites non reperiantur.

42

Eorum Præses Turcæ Emyr vocatur.

43

Duces è sua gente Diaconi dicuntur.

44

Patriarcha non nisi ex Monachis, & omnes vocantur Petrus.

45

Quomodo eliguntur.

46

Gentis mores.

47
Tripoli, Dama-
sci, Aleppi, &
in Cipro suas
habent colo-
nias.

48
Maronitæ no-
minis eihymo-
logia, & origo.

49
Maronitæ non
ab Marone He-
retico, sed à
Sancto Marone
Abbate deno-
minati.

Cypro paræ degunt coloniæ. Vniuersa gens capitum ad millia quadraginta censetur efficere: quamuis longè maiorem numerum quidam prodant. Sacra latina iam pridem sequuntur, tamen suos habeant ritus quosdam, suamque Liturgiam Arabicè. Sed vnde nomen acceperint, & aliquot ante seculis, quæ coluerint sacra, iuuat paucis exquirere, quod nequaquam ipsis in ea fama cum externis Scriptoribus conuenit. Porro Maronæas in veterum monumentis non vnas videre est. Iam tum Homeri temporibus Cyconum in Thracia florebat hoc cognomen. Ciuitas, vnde nomen Maronæo vino summa prisco æuo nobilitatis. Alteram Ptolemæus ponit in Syria in regione Chalcidica, quæ fortasè ea est, quam Sanctus Hieronymus in vita Malchi triginta ferme millibus ab Syria Antiochia in Orientem distare narrat, quanquam non modica est positionis in longitudinem discrepantia: nec Urbem, sed viculum haud grandem Sanctus Hieronymus appellat. Leguntur, & quidam Maronitæ Episcopi, siue viculus ille in celebritatem Episcopo dignam creuerit, siue Ptolemæi Maroniam, si fortè diuersa est, aut cognominem aliam Urbem rexerint. Vcunque sit, simile verò mihi sit, non ex loco, sed ex homine, de quibus agimus, Maronitas traxisse nomen. Auctores habeo, qui ab Marone Hæretico Monothelita, cuius in dogma traducti per quingentos prope annos ab Catholica Ecclesia aberrarint, & ad quam primùm anno Domini millesimo centesimo octogesimo secundo redierint, propagatam sectam tradant, nomine quoque, vt Hæreticorum mos est, ab conditore sectæ transmissio. Sed attentius reuoluenti Annales, interque se seculorum multorum curricula comparanti, nihil dubij restare opinor, quin haudquaquam ab impio, sed ab Sancto homine Maronitæ & appellationem acceperint, & in catholica religione conseruati sint. Percelebris fuit per eos terrarum tractus Beatus Maro Abbas, qui & Primas omnium venerabilium Monasteriorum in secunda Syria nominatur, & eius legatus Ioannes pro omnibus Archimandritis, & Monachis de ipsa secunda Syria verba facit in quinta œcumenica Synodo. Deinde Alexander quoque Presbyter, & Archimandrita proditor Monasterij Beati Maronis, qui vnà cum suis acriter decertabat contra Hæreticos Monothelitas. Porro cum per Orientem latè Nationes scinderentur in varias sectas, Beatusque Maro, & eius Monachi tantum pro orthodoxa fide certarent; quid propius fidem est, quam secutos eius disciplinam primùm Monachos, tum populos etiam gloriosum inde nomen adamasse? Id eo certius suadetur; quòd Maronitarum Patriarchæ, nempe vt à Monacho Marone profecti, deinceps vniuersi ex Monachis cooptati sunt: nec aliunde mos, salue est cooptari. Deinde, quia si nomen ab Hæresiarcha manasset; dubio procul, vbi ad Catholicos redisse primùm dicuntur, sædum vocabulum execrari iussi essent, ac ponere: quod tamen factum ne Villelmus quidem Tyrius, qui primam eorum conuersionem narrat, adscribit. Quin adeo constat viguisse hanc semper inter Maronitas sententiam, à Beato se Marone Abbate profectos, cuius inter veneranda etiam Missarum solennia nomen religiosè vsurpant: quem etiam ad Romanum Pontificem profectum Abbatem (sub annum Christi quadringentesimum vixit) inde rediisse Patriarcham commemorant. Quæ per mantus ad posteros lapsa fides obtinere pondus auctoritatis maximum debet. Ac meus quidem animus libens acclinat in eam partem, vt, quod ipsi Maronitæ præclarum suæ nationis insigne ducunt, existimem, nunquam ab Orthodoxis per impiam pertinaciam dissensisse. At enim Scriptores Ecclesiasticarum rerum obstant. Primùm quidem his nomen imposuit, quod ab Hæretico homine fluxisse suspicati sunt: quod cum contra participatum nos ab sancto Viro docuerimus; reliquum est, vt eiusdem tenuisse dogmata censeantur. Deinde renouationem quandam mutui vsus cum Romana Ecclesia pro reuersione ad fidem, & discessione ab hæresi descripserunt. Quippe cum nec admodum potens, nec numerosa natio esset, & in eo terrarum lateret angulo, & assidua cum Saracenis bella, cum Hæreticis, & Schismaticis acerba dissidia, vtrò citròque comueatus, & commercia, in tanta præfertim terrarum, ac maris longinquitate, interrumpere; necesse

esse erat multa tempora sine mutuo usu cum Romanis Pontificibus intermittere. Tum verò cum in simplici, ac bono populo, ac maximam partem agricolâ, nulla vigerent studia sapientiæ, & circumfiderent, immixtiq; agerent Hæretici, nec solum sermones, sed etiam libros impios spargerent, adhærescebant videlicet sensum minimè sentientibus haud pauca ipsis quoque Maronitis vel à ritibus, vel interdum à dogmatis simul aliena Catholicorum: quæ tamen, vbi primùm idoneus Magister, præsertim ab Sede Apostolica destinatus demonstraret; tum ea incredibili propensione animi deferebant, tum quæ orthodoxa proponerentur, amplectebantur. Quod ipsum evidens testimonium est, pertinaciam superioribus temporibus abuisse: nec nisi per imprudentiam fuisse peccatum. Ceterùm quia Magistri ante satis explicatas, confirmatasque res discedebant, nec dogmata satis commodè, (cùm per interpretes ageretur,) intelligebantur, manebant autem libri deprauati, & Hæreticorum inuitabili consortio, redibant paulatim inueterata consuetudines, tenebantque quoad rursus catholicus doctor succurreret: quem nacti pristina illa facilitate, quocunq; is duceret de integro sequebantur, & eiurabant hæreses, & execrabantur Hæreticos, & ritus pollicebantur commutatuos, & Romano Pontifici, Ecclesiæque catholicæ obedientiam deferebant. Tum scilicet manabat fama conuersorum ad Catholicam religionem Maronitarum, & conditores Historiarum, quin ipsimet, qui gerebant res, priora ignorantes tempora, nec nisi quod sua ætate fiebat considerantes, mandabant literis reconciliatos, cum Ecclesiâ Libanotas: conuersionem vocantes, quòd verius intermissi per simplicitatem, per inscitiam, per temporum iniquitatem vsus repetitio dicebatur. Quæ sine dubio causa fuit erroris Marco Olfipponensi Franciscani Cronici scriptori, cùm per Fratrem doctrina, & sanctitate nobilem, Griphonem nomine, natione Belgam, quem postea Callistus Tertius Episcopum, & Patriarcham Hierosolymitanum creauit, narrat anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo Maronitas ad fidem, & obedientiam Romanæ Ecclesiæ renocatos: quod ita abest à vero; vt præter Innocentij Tertij anno millesimo ducentesimo quintodecimo, & Alexandri Quarti millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto data ad eorum temporum Patriarchas, vt planè Catholicos diplomata, extent etiam Eugenij Quarti literæ ad Patriarcham Ioannem datæ anno millesimo quadringentesimo quadragessimoprimo, cum insigni commendatione constantiæ Maronitarum. Miserat ad eos Eugenius institutionem, ac monita circa res, in quibus eos errare, aut labi posse suspicaretur. Detulerat Minorum ex Ordine Petrus Ferrarius. Acceperant Maronitæ singulari alacritate animi, atque constantia, & grates Pontifici maximas egerant. Ille mittit ad eos eodem Minorum ex Ordine virum doctum Antonium Troianum, qui vnâ cum Petro Ferrario cæpta prosequatur, & literas pariter, quas modò nominauit mittit, quarum clausula, post paternam exhortationem, hæc est. Nec hoc dicimus, quia de tua, & tuorum animi constantia dubitemus, quos scimus, acceptis nostris, de quibus supra est dictum, tanta lætitia, tantaque cum audacia ostendisse gaudium mentis vestræ; vt Saracenos in quorundam ex vestris capita furere effeceritis: adeò vt, præter rerum iacturam, aliqui sint occisi. Quæ quidem omnia tam magno animo pertulistis, vt illud Apostolicum de vobis dici possit: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis. Sed iuuat tecum loquendo ad ea exhortari laude, ac æterno premio digna: quæ cùm iam feceris, & facere dispositum te sentias; conscientiam animi tui ex tanto Dei dono faciant exultare. Datum Florentiæ anno Incarnationis Domini millesimo quadringentesimo quadragessimoprimo, decimosextimo Kalendas Ianuarij, Pontificatus anno vndecimo. Hæc ita cùm sint, quo quæso pacto Beatus Griso conuertit ad Catholicam religionem eos, qui decennio ante pro ea tam multa pertulerant, tantum retulerant laudis ab summo sacrorum Antistite Eugenio? Sed fac temporibus errasse Scriptorem, & Grifonem ante Ferrarium cum Maronitis egisse; nihil tamen efficitur, nisi quod dixi, eos cum primùm nacti sunt catholicum Præceptorem, ac ducem; summa voluntate ostensam

50
Maronitæ nunquam à fide defecerunt.

51
Falluntur, qui Maronitas à S. Griphone conuersos asserunt.

52
Patriarcha ad
Greg. XIII. Le-
gatos mittit.

53
Antonius Car-
dinalis Carafa
Maronitarum
Protector.

54
Cum Legatis
ad Patriarcham
remittuntur à
Pontifice Tho-
mas Regius, &
Io. Baptista
Elianus è So-
cietate.

55
Ijs mandata.

56
Tripolim pec-
ueniunt.

57
Missi à Pontifi-
ce honestissime
exceperunt à
Patriarcha.

sam ab eo viam instituisse: quòd antè non perfidiæ studio, sed lapsu simplicitatis errabant. Quòd quidem, & bonitatem gentis ostendit, & quantum animarum per culturæ inopiam pessum eat, ac postremò quantum Pontifici Gregorio Tertiodecimo, & Antonio Cardinali Carafa debeant Maronitè, qui susceptam semel eorum culturam ita urserunt: ut non quieverint, donec Collegium in Vrbe statuerent, vnde & commercia perpetim miscerentur, & suppeditaret in omne posterum tempus doctorum Magistrorum copia, qui & errorum fibras paulatim euellerent, nec sinerent ex vicinorum afflatu Hereticorum repullulascere. Ex hoc anno tam læti successus cœpta spargi semina per causam huiusmodi. Miserat in Urbem electus Patriarcha Michaël de Gafaraura Georgium de Bestuchito Episcopum, & Clementem de Heeden Archipresbyterum è suis, obedientiam suo nomine Gregorio Pontifici delatueros, & imploratueros opem aduersus quosdam Archiepiscopos, qui Patriarchæ iniussu, honore sibi assumpto, periculosum schisma conflagabant. Ad Pontificem illi admissi, expositis mandatis, in testimonium suæ legationis, perque uicarij aduersus Romanam sedem propensionis, autographum protulere ipsum Pontificis Innocentij Tertij anno millesimo ducentesimo quindodecimo ad Hieremiam ea tempestate Patriarcham, & Maronitas ceteros missum. Commota sunt (ut erant promptissima) Beatissimi Patris viscera super filijs tam longè distitis, totque inter difficultates vitam, & pietatem tolerantibus: Patronoque gentis Cardinali Carafa impensè commendauit, vias ut inuestigaret opis ferendæ. Cardinalis cum domi suæ recepisset Legatos, omnique honore, & benignitate haberet, nihil existimauit accommodatius fore, quàm si legatio vicissim ad eos institueretur, ad rerum cognoscendum statum, usumque, & caritatem confirmandam. Probato consilio Pontifex, delegatæque Euerardo Generali administratione negotij; is in eam Prouinciam Sacerdotes duos, cum adiutore laico Mario Amato, Thomam Regium, & Baptistam Elianum, ut multarum peritos linguarum, & Orientalem iuuandi Ecclesiam studiosos in paucis, delegit. Igitur hi redeuntibus Georgio, Clementique comites additi, traditis mandatis, ut Pontificis nomine salutarerent Patriarcham, populumque Maronitarum, & summam in eos Patris Sanctissimi voluntatem testificarentur: tum veræ caritatis officijs eorum sibi conciliatis animis, rerum statum amicè scrutarentur: & si quos reperirent errores; non eos tanquam pro potestate, sed velut significando, explicandoque quid Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ mos, ac fides haberet, conarentur depellere. Nihil Gregorius, nihil Carafa benignitatis, & indulgentiæ prætermisere in Legatos: attributisque tum ipsis, tum ferendis ad Patriarcham muneribus, insuperque literis perhonorificis, per quas audienda libenter, quæ Patres narrarent, ad extremum exhortabantur, lætissimos, Romanæque beneficiam, & caritate magnam in modum adstrictos dimisere. Terra, marique secundissimo cursu progressi, primo post Idus Ianuarias die in Syriam ad Urbem Phœnicæ Tripolim appulere. Vnde non procul (uti supra demonstratum est) Monasterium abest Canubinum, Sedes Patriarchæ Maronitarum. Namque is, ac ceteri fermè eius gentis Antistites, ut è Monachis leguntur; ita in Monasterijs degunt. Vbi præcognitum in Canubino est, adesse missos à Romano Pontifice Nuncios; egressi obuiam Patriarcham cum Clero, perhonorificè eos, perque humaniter excepere: eò maximè lætis omnibus; quòd hominem nacti essent suæ linguæ peritum, cum quo communicare suas literas, & à quo doceri familiariter, quem probè intelligere, & à quo vicissim intelligi possent. Lingua vulgaris Arabica est: Chaldaea vtuntur in libris. Pater autem Baptista Arabicè loquebatur, & scribebat optimè, & nonnihil norat Chaldaicè. Qui cum literas Pontificis interpretatus esset, exultans lætitiâ Patriarcha: Nunc tandem, inquit, ipsum mihi videor alloqui, & audire Sanctissimum Papam. Nam quas adhuc accepimus ab Sede Apostolica literas, interpretis inopiâ nihil nisi, quod fuit in nobis, summa veneratione capitis nostris, & oculis imposuimus, & in scrinium reconditas magnâ curâ seruamus. Nunc, quoniam quid à nobis requiratur, copia facta est intelligendi; docete, ac

ducite

ducite in semitas veritatis. En animos vobis nostros ad omne obsequium paratissimos dedimus. Hæc alacritas vehementer Patres, præsertim Elianum 58
exhilarauit, & ad omnem laborem, spe leuante onus, incendit. Igitur summo Erroris, qui in Maronitarum ritibus irrepserunt.
studio ad volumina eorum perferenda, cerimoniasque, ac ritus obseruandos, 59
interrogandosque peritos conuertitur. Ac libros quidem nonnullos maculis In Baptismo.
Diofcori asperfos reperit. In ritibus autem animaduertit multa præter Catho- 60
licos mores per simplicitatem admixta. Infantes ante quadragesimum diem ne- In Confirmatione.
fas ducebant baptizare, ne domum relati, vbi Mater etiamnum degebat, vt re- 61
bantur, immunda, immunditie eadem contaminarentur. Proinus autem secun- In Diuortio.
dum Baptismum inungebant totos, nullum postea Chrisma adhibentes. In Chris-
matis quoque ipsius confectura multa admiscebant, præter oleum ex oliuo, & 62
balsamum. Item baptizatis infantibus ritu Græcorum continuò diuinam Eucha- Patriarcha et-
ristiam impertiebant, Diuortialiter, & alias ob causas, quàm ab Euangelio per- rores corripi
missum sit, increbuerant; nec raræ inde nouæ nuptiæ. Hæc, atque huiusmodi curat.
alia cùm discrepare ab Ecclesiæ sanctæ norma monuisset Baptista; recepit obe-
dienter Patriarcha, cuncta sese paulatim, Deo iuuante, & ipsis Patribus, corre-
cturum: extemplòque manus operi admoueri cœpta. Simul autem perspectæ
sunt aliæ grauissimæ inopis populi difficultates. Tanta sacri instrumenti penuria
erat; vt sacrorum quosdam Calicum, ad commouendam misericordiam, statue-
runt Patres Romam deferre. Paucissimos libros, nec nisi scriptos manu, eosque
nec absolutos, & erroribus multis contaminatos habebant. Ceterum damnosissi-
ma erat sapientium virorum inopia. Chaldaicæ linguæ intelligentia docti cense-
bantur: ijque vix decem vniuersa in gente numerabantur. His perspectis Bapti- 63
sta, cùm impensè illuc incumberet, vt aliquot catholicos libros Arabicè verteret, P. Elianus cura
ac Synodum quoque vt cogeret Patriarchæ suauisset; grassari pestilentia Alexan- ad Pontificem
driæ, & permanare ad Libanum, quo plerumque vitur gradu, cepit. Tum Pa- redeunt.
tres consilio inter se habito, ne impeditis commercijs frustra in periculo deside-
rent; statum rerum relaturi Pontifici, & coram maiora apud eum præsidia cu-
raturi, primo Vere insequentis anni in Italiam remigrarunt: Arabicis Biblijs
secum aduectis, & duobus ductis adolescentibus, in primas educationis Roma-
næ stirpes, qui inter Neophytos in præsentia collocati. Ex hisce initijs, quo 64
res anno millesimo quingentesimo octogesimo, ac deinceps promotæ sint; suis Suecicæ expedi-
locis scribetur. Sed eodem hoc tractu temporis longè maiorem spem Suecica tionis successus.
expeditio excitauit. Antonius Posseniinus eius princeps expeditionis superiore
Autumno Roma profectus, magnis in itinere perfunctus laboribus, & periculis, 65
StoKolmiam tandem cum Socijs ineunte hoc anno sospes peruénit. Acceperat Posseniinus Sto-
ab Imperatrice Maria literas, quibus ad Regem Suecum nomine eius Legatus Kolmiam per-
accedens, ac super Maximiliani Cæsaris obitu solenne officium soluens, id no- uenit.
men religionis tractationi prætereret. Grata fuit ea species Regi gaudenti suos re- 66
spectus, ac metus inuenire fidem: cuius item voluntate religioso tantisper ve- Imperatricis
stito posito, honestorum secularium habitu Legatus incescit. Causam religionis Mariae literas
iam Noruegus in eum locum adduxerat; vt faciliè redditurus se Ecclesiæ videre- ad Suecum Re-
tur Rex; modò Pontifex, quò res non per abrupta cum tumultu, sed sensim per gem defert.
modicas inclinationes fieret, quædam initidò permitteret, ad fallendum dolo 67
bono populum, vt loquebatur, necessaria. Ea erant præcipua, vt Sacerdoti- Seculari habitu
bus matrimonia, vsu sacri calicis populo, Missam vulgari lingua indulgeret. In vitur.
his hærentem Posseniinus reperit: qui quamuis sciebat nequaquam talia Pontifi- 68
cem concessurum; tamen multis cum Rege colloquijs, hæresibus labefactatis, Quæ Regem ad
Ecclesiæque sanctæ Hierarchia ostensa, demum perpulit, vt edita rite professio- catholicam fi-
ne fidei, peccata sacramentali confessione ritu catholico expiaret: sperans ipsa dem fatendam
Sanctorum communionem, vsuque Sacramentorum lumen diuinitus, ac robur morantur.
affuturum cordi perpurcato, ad catholicam fidem fortiter, & integrè profiten- 69
dam. Ergo spatio ad se præparandum sumpto, rursus post biduum aduocato Posseniini ad
Posseuino Rex capita fidei ex Pij Quarti formula profitetur, hæreses execratur Regem confi-
confessionem generalem instituit. Qua absoluta, iterum interrogatus num cun- lium.
ctis 70
Rex fidem, ex
formula Pij
IV. profitetur,
ac hæreses exe-
cratur.

- 71 Confessionem
generalem
litur. etis in rebus, ac nominatim in sumenda Eucharistia sub vna forma staturus esset
Apostolica Sedis iudicio; cum staturum promississet, eum Possseuinus absoluit:
ac statim exurgens, prosiliensque ad medium conclaue humi prostratus, &
grates Numini agens, precatur Dominum IESVM, in cuius manu sunt corda
72 A Possseuino
absoluit. Regum, vt perficeret ipse, quod ceperat: & Spiritum suum Regi ad ipsum re-
uerso copiose infunderet, eiusque animam benedictionibus suis impleret. Qua
cum Rex videret, audiretque, commotus ad Patrem accurrit, amicèque com-
73 Rex Possseuino
sacrificanti ge-
nuflexus adstat. plectens: Et ego te amplector, inquit, & Ecclesiam Catholicam Romanam in
aternum. Postridie in regio cubiculo adornato altari, sacrosanctum Possseuinus
sacrificium peregit, cui, cum Nicolao BrasKio, & Ioanne regijs Secretarijs,
bonisque catholicis, Rex prouolutus in genua religiosè interfuit. Tum verò
confirmandæ Regis constantiæ, & spargendæ per populum pietatis, attentè Pos-
seuinus animò vias versans, redeundum sibi ad Pontificem duxit, vt Catholico,
rum Principum, ac præcipuè Summi Antistitis Rex confirmaretur literis: tum
euraret aliquot Suecorum adolescentum, ad propagandos legitimos Sacerdotes,
contubernia institui: & nonnullos secum Romam adduceret. Ad hæc, quæ dis-
pensari Rex petebat, tractaret, quo via saltem mollissimè negandi, inueniretur,
interimque dies ipsa, & alia adiumenta exitum rebus commodum expeditent.
- 74 Possseuinus Ro-
mam redit cum
literis Regis
Reginæ ac Si-
gismundi. Hoc consilio, acceptis à Rege ipso, Regina, & Sigismundo Principe (qui ter-
tius eo nomine Polonorum Rex dum hæc scribimus sceptrum obtinet) quas om-
nium primas fertur scripsisse, literis, in Italiam redijt. In ea nau, qua Geda-
num appulerat, traicere in Sueciam è Polonia Socij quatuor, Pater Stanislaus
Versenitius, & Simon Visocius apud Reginam futuri (vti supra recli Reginam
postulasse) Laurentius Ridziski, & Valentinus Luski adiuturi Noruegum: is
enim iam Collegium ordinauerat, multosque collegerat adolescentes satis bonæ
indolis, quos distributos in classes, varijs præceptoribus è Belgio aduocatis, eru-
75 A Gregono be-
nigne excipit-
tur. diebat: publicè quidem, ac palàm à rebus fidei, quas Hæretici peruertunt, tra-
standis, Regis iussu abstinens. Sensim tamen catholicam pietatem eorum animis
instillans, non leui cum lucro, multis, qui deinde egregij exitere operarij, con-
uerfis. Excepit lato animo redeuntem Possseuinum Gregorius Pontifex, & cer-
76 Regis postulata
Romæ exami-
nantur. torum hominum ex præcipuis Cardinalibus, ac theologis Conuentum iussit insti-
tui super Sueci Regis postulatis.
- 77 Viennæ Lau-
rentij Magij la-
bores. Viennæ interim in Austria magnum momentum rei catholicae Pater Lauren-
tius Magius attulit. Aliquot iam annis in ædibus, quas vocant Prouincialium,
publicè tradebatur impietatis disciplina, Opitio Flacciano Magistro. Is in Sar-
toris Opificio enutritus, literarum rudis, at lingua promptus, ingenio præsi-
dens, concionari inter gregales exorsus, in eam opinionem enaserat, vt vel se-
ptena hominum millia in auditorio numeraret. Manabatque in dies latius ma-
lum, Procerum haud paucorum tutela subnixum, cum dolore, gemituque Ca-
tholicorum. Sed Deus, qui suæ Ecclesie nunquam patrociniū intermitit, fe-
cit, vt Magius apud Rodolphum Cæsarem summam inueniret auctoritatem, &
78 Impietatis sa-
larem Rodul-
phi auctoritate
comprimi. gratiam. Hoc Pater aditu inuento, non priuata commoda ex benignitate Cæ-
sarea, sed Dei gloriam, Religionis defensionem, Imperatorisque, & populi æter-
nam salutem sibi proponens, admissus in colloquium, quod vel duas horas im-
pleuit, grauitè, ac liberè ostendit quantum dedecus Cæsari, quantam perni-
ciem moribus, ac pietati, quantam Imperio labem afferret vilissimi homuli in
oculis Principis, in Vrbe principali audax, & sacrilega impudentia. Deditque
Summus illè Regum Rex famulo suo os benè sonans, vt planè placuerint verba
eius in conspectu Principis. Itaque animum induxit draconum illud cubile
funditus excidere. Cuius rei auram prouinciales Austriae Dynastæ subodorati,
trepidare, satagere, nihil intermittere rationum, terrorum, etiam minarum,
vt constantiam Cæsaris frangerent: rati, si ex Vrbe Austriae Metropoli hæretica
concio exturbaretur; fore, vt in reliquis Ciuitatibus vel sua sponte corrueret. Sed
prudens Imperatoris festinatio, edicto citius opinione vulgato, conatus omnes
eorum peruertit, & sentinam Urbis exhaust. Vndecimo Kalendas Iulias edi-
tum

æum vulgatur, quo Opitius, cum commilitonibus, adiutoribusque nefariæ sectæ, eodem die ante Solis occasum decedere Vienna iuebatur: simul scholæ, ac totum Lutheranismi exercitium in domo Prouincialium introductum procius tollebatur. Pudet referre quàm exeuntes sacrilegos, omnique execratione dignissimos prosequuta sit numerosa multitudo, quotque beneuolentiæ documentis, vt vel inde mali grauitas æstimari posset. Dolentium planè miserrimus erat dolor, præ cæcitate suarum animarum, carnifices à se agrè ferentium auelli. Quod, si saperent, mercari quouis pretio debuissent. Ceterum tumultus, quem in horas aduersarij Catholicis minitabantur, nullus interuenit. Conspicuo documento quàm sapè plus nimio cauta prudentia, inanis obiectu formidinis, præclara cœpta opprimat: quæ freta Deo animi excelsitas ad effectum perducit, exitu prono inuento, vbi arduus terrebat ingressus. Recreari cuncta Vienna, tanto leuata malo, visa est, & Catholicis nouus ardor obortus, frementibus scilicet Hæreticis, & miris modis perditos Iesuitas optantibus. His Viennæ gestis Rodolphus secum Magium, sicut paulò ante Possëuinum in Vngariam duxerat, ita post duxit Lintium superioris Austruæ Metropolim, eo & confessionis, & diuini-ssimæ Eucharistiæ administro vtens, cum à concionibus Georgium Schererum haberet. Hæc, quanquam adeo salubriter, summaque prudentia Magius administraret; tamen ne sermonum causa præberetur vulgo conquerenti in rerum publicarum tractationem admiscere se Iesuitas; Viennensi Collegio regendo præfectus est, vt stabilis sedes remoueret eum ab Aulæ commercio, & Prouinciarum loco eius Henricus Blissenius administrandæ successit. Distat ab Vienna sexaginta circiter miliaria, vt Germani metiuntur Hungariæ Vrbs Agria, aduersus finitimos Turcas ea tempestate firmo præsidio communita iam nostra ob scelerata, an socordiam? in potestate Turcarum. Huius Vrbs Episcopus, qui pro Rege Hungariam administrabat, summè institit, vt Sacerdotem è Societate suæ Agriensi plebi impetraret. Fuit Ioannes Lelesius natione Hungarus, qui tantum non ipsam barbariem Turcicam in populo reperit. Ita religio, pariterque innocentia, & mores ceciderant. Adorandum Missæ sacrificium iam propè antiquatum. Omnino tota in Vrbe altare vnum restabat. Diuini-ssimum Sacramentum lignea iuclusum pixide inhonoratum latebat. Aderat ad mali cumulum, ac fomentum proclamator hæreticus per sese furens ad insaniam porrò vrgens, Lelesius, quò desperatæ magis erant res, hoc enixius hinc diuinæ opi exposcendæ, illinc Euangelico operi insistens, tandem priuatis, publicisque sermonibus sacramentum Pœnitentiæ, vnicam reuocandæ sanctitatis viam, sic commendauit; vt inciperent Confessiones non paucorum mensuræ audiri. Sacrosancti Corporis Domini Sacramento in argenteo ciborio decòrè collato, venerationem conciliauit: alterum extruxit altare: rabulam illum, Satanæque tibicinem plenum minarum, & cædis, qui se verbo Dei, & gladio suo cuncta probaturum pro concione iactabat, ita denicit; vt clam, cum tota domo, fugam ex Agria capefferit. Nihilominus deturpata, ac lacera erat Saluatoris tunica Nicksburgi in Morauia. Hic ad id temporis asyllum fuerat omnium Hæreticorum: tanta impietatis vi; vt vel baptismum permulti, tanquam Presbyterorum commentum, reijcerent. Rem miserandam, sed impietati vstitam, cui insitum est prouere vsque in præceps magis, ac magis, neque vnquam consistere, donec deuoluta in profundum contemnat, & dicat: Non est Deus. Sed bonitas Domini immensa, cui irato in populos acerrima vindicta est Principes eius pueros, & stultos imponere; clementer Nicksburgenses respiciens, fecit, vt in potestatem catholici Dynastæ Adami ab Diecristain redirent. Is continuò cepit vrgere, vt Sacerdos illuc è Societate nomine eius mitteretur. Missus est Michaël Tolmainer: quo consueta incassum præ mali grauitate remedia experiente, salutis via pandenda diuinitus fuit. Mulier parturiens, post acerrimos tridui dolores, quorum vis etiam miseræ mentem emouerat, tandem exanimem fœtum enixa, & exphrenesi nonnihil compos sui facta, in ea primùm verba os soluit: Patrem accersite. Audiuit Pater consistentem, sub vna specie viuifico sacramento impertijt:

Z 2

& quia

78
Imperatoris
edictum.

82

79

Rodolphus se-
cum Magium
ducit.

80

Magius Vien-
nensi Colle-
gio præficitur.

81

Henricus Blis-
senius Prouin-
ciæ.

82

Io. Lelesius A-
griam miti-
tur.

83

Illius Ecclesiæ
ob turcicam ty-
rannidem sta-
tus.

84

Lelesij labores
& fructus.

85

Nicksburgi
in Morauia
Hæreticorum
colluuiæ.

86

Michaël Tol-
mainer in Mo-
rauiâ mittitur.

87

Mulier despera-
te salutis sacra-
mentis catholi-
co ritu susceptis
sanatur.

- 87 & quia haud dubiè decessuram cuncti exitimabant; oleo sacro inunxit. Eece autem ab sacro Chrismate, præter omnium opinionem, statim redire vita, tum vigor, demum salus. Res pro miraculo celebratur: multum dignitatis catholicis sacris redditur. Nec mora, duæ femine uterum gestantes prope maturitatem partus, quò se contra periculum præmunirent; confessione in templo rite peracta, primè ex Ciuibus publicè sub vna forma communicarunt. Mox etiam vir difficultate spirandi in eas redactus angustias; vt iam ne commouere quidem domestici auderent, ne finem ei properarent; cognita puerpuræ moribundæ salute, eodem se beneficio postulat impertiri. Confitetur igitur vt vt potest, sacro munus viatico, inungitur, breuèque cuius funus expectabatur, ipse valens in publico apparet. Hac via benignissimus cælestis Pater suis cælestibus donis, quæ stultè negligebantur, gratiam nouam quæsiuit: hominum illiberalitate exuperantia summæ pietatis victa, salutem animi respuentibus attributa etiam corporis. Continud igitur confitendi, & sacram Eucharistiam in specie vnica percipiendi vsus reuocari ceptus. Ac Pater ex Arce in Pagos quoque excurrens, non cetera modò restituebat; sed etiam inquirens si qui baptismum non recepissent, multosque, & quidem grandi iam natu viros, ac feminas inueniens, salutari vnda tingeat, tanquam non iam purganda solùm Domini vinea, sed de integro conferenda esset. Ita eam aper de sylua tartarea demolitus erat. Hæc à Viennensibus Socijs gesta: qui egregium pignus Cælo quoque dederunt. Cornelius Brogelmanus natione Belgæ, Louanij quarto Idus Septembris millesimo quingentesimo quadragesimosexto Societati aggregatus, multis persunctus varijs in Prouincijs laboribus, demum per diu in excipiendis domesticorum confessionibus versatus, Viennæ quintum annum sexagenario maior cursum consummauit innocentissimæ vitæ, morum candore, ac lenitate bona conspicuus. Brunæ Alexander Hellerus, adiuuante in primis Augurbio iam supremo Morauicæ Capitaneo, reuocauit veterem, ac piam consuetudinem, vt Senatores in supplicatione solenni accensis facibus Sanctissimum Sacramentum comitarentur. Itaque hoc anno, quo primùm die repetita sancta consuetudo est; viginti septem interfuere, nullo prorsus desiderato ex ijs, qui debebant in Vrbe: valuitque ad multorum captas mentes illustrandas tantæ fulgor auctoritatis. Vetus quoque fuerat Brunæ consuetudo (quo damnet posterorum socordiam in custodiendis sacris maiorum attentio) vt quo die quis Consulatum iniret; cum Consule totus Senatus adiret Templum; & Missam de Spiritu Sancto audiens, vbi ad oblationem ventum foret, viritum ad aram accederet, ac sacras Reliquias, quæ ad id porrigebantur, oscularetur. Is item mos quasi postliminio restitutus. Alia super hæc Senatus pro Catholica fide optimè gessit: etiam ludimagistrum expulsi hereticum, Magistros è Societate sperans: quare concedendi omnino fuere. Nonis Augusti schola vna inchoata. Auditorium ita statim exuberavit; vt altera continud fuerit adijcienda: tum aliæ accesserunt tres, familia inde Brunensi & Domus probationis, & Collegij implente partes. Dudum expetebatur in Prouincia quoque superioris Germaniæ vacuum alendis, instituendisque Tyronibus domicilium: idque hoc anno Lanspergæ inchoatum, mira Dei pietate: vt quod Societas vix audebat optare, id accipiens magnum dare beneficium videretur. Sita est Lansperga optimo loco, ad Licum amnem; sex ab Augusta Vindelico- rum, septem à Monachio germanica mensura passuum millibus procul. Comes Suueichardus ab Helfenstein sobole carens, in Societatis, quam in se ipso verè fidei olim reddendo perutilem erat expertus, propaganda sobole leuamentum, ac precium suæ orbitatis ponebat: nec discrepabat moribus, & sensu Geneuâ coniux. Idoneos religioso famulatu adolescentibus alebant domi, sensimque pellectos, vbi maturum erat, Deo tradebant. Vbi verò Lanspergensem præfecturam à Duce Banaro Comes accepit; intelligens, vt proficerebatur, domorum Probationis necessitatem, & sancta studia, nec facillè inuentum iri, qui eas fundarent, plerisque Collegia, scholarum gratia, præoptantibus; vt vnã ipse Lanspergæ institueret, vel cum lacrimis ab Hoffæo contendit, nulla prorsus condi-
tione

88
Sacramentum
medicamine
alio etiam
vitæ
sanatur.

89
Multi conuer-
tuntur, ac ba-
ptizantur.

90
Cornelii Bro-
gelmani mors
& decora.

91
Alexander Hel-
lerus Brunæ
pium ritum in
Eucharistia
supplicatione
renouat.

92
Tum in adeun-
do Consulatu.

93
Senatus Hære-
ticum Magi-
strum expellit.

94
Tyrocinium
Lanspergæ in-
choatur.

95
Comes Suuei-
chardus ab
Helfenstein &
Geneuâ con-
iux fundat.

tione adiecta. Ergo cum iam domicilium parassent, & abundè necessaria ad vitum conferrent optimi coniuges, vndecimo Kalendas Maias, illuc Monachio cum Tyronibus Bonauentura Paradinus institutor migravit. Tum planè ad Constitutionum formam Tyrocinium accommodatum, & peregrinationes institui ceptæ (Deo iuante) feliciter, quæ vix antea tentabantur Hereticorum metu. Positi etiam cum fructu labores in Oppido in carcere, ægrotisque visendis, admirante Ciuitate officiorum id genus: eò magis, quòd Concionatoris publici munus Carolo Peutingero obeunte, solitum Concionatori pendi stipendium remittebatur. Reuocatus extrema vnctionis vsus, ferè ante incognitus. Ab hæresi quidam expediti: multi in fide confirmati. Ille etiam mos peruersus, qui à multis annis inualuerat, vt, absoluto Euangelio sacris non minus diebus, quàm communibus, magna pars populi, quasi præcepto perfuncta è Templo excederet; deletus omnino est. Sed operæ pretium est cognoscere quàm facile simplicium mentibus Satan illudat, & ipsum virtutum vsum peruertat, nisi periti Prædis cura inuigilet. Vltimo supplicio afficiendos, ne cruciatum mortis sentirent, largo meri haustu temulentos faciebant. Itaque accurrebatur ad carcerem cum lagena, obsequium se Deo præstitisse maximum arbitrantibus, qui temeti plurimum afferrent, incitarentque miseros validius ad bibendum. Hanc quoque Patres peruersitatem abolerere, melioribus longè poculis substitutis: vt non mero obstupescere non sentirent noxij; sed præstantibus monitis instructi, & diuinis præmuniti mysterijs benè perferrent vltimam necessitatem. Interim & Nouitiorum mira eluxit constantia: quorum vnus ingenio, & pietate insignis, cum ad Tyrocinium iret, bis à suis interceptus, qui erant Hæretici, cum eorum & blandimenta, & minas, & flagra, & carcerem repulisset inuictus, ad hæc lacrimas parentum, hortamenta, obsecrationes; tandem in Lipsiam Saxonie Academiam Lutheranam per fidum hominem amandatus est, vt à veteranis illis, famosisque errorum antesignanis tentaretur. Sed nec Schmidelino, nec vlli ex eadem phalange, quamuis multas adhibuerint, machina vlla successit. Adnectamus constantiæ ineuntis Societatem Nouitij, & alterius item Nouitij ad caelestem Societatem transeuntis patientiam. Colonia Nicolai Luillerius, cum singularia ederet benè valens humilitatis, & obedientiæ documenta; à caelesti Magistro, qui seuerè eum exercere agrotum decreuerat, vires pariter ad perfectum robustas accepit: tum obiecta etiam secundum quietem specie confirmatus est. Visus enim sibi est videre Christum Dominum prægrandi Cruce oneratum, cuius ille vestigia minori cum cruce, maiori tamen molestia sectaretur. Verum cum aliquando vidisset Dominum graui sub pondere labantem, & commiseratus vellet in oneris eius partem succedere; seuerò ad eum vultu conuersus Iesus? Qui, inquit, magna, & aliena feras, qui tua, eaque leuiora non potes? Hac voce miro amore successus quamplurima tolerandi, relicto Socijs illustri excelsi pectoris exemplo, ad Idus Iulias breuem cruciatum cum æterna iucunditate mutauit. Letissimè interim florebat Colonienſe Collegium, auctoritate ac fructu; cum Diaboli inuidia, qui Belgium totum insanis permiscebat tumultibus, huc quoque deriuare procellam tentauit. Coloniam multi è Belgio rerum diuinarum, humanarumque perturbatores confluxerant: vt, quod alibi fecerant, item ibi molirentur, si quo modo possent pacem publicam, religionem, & scilicet Iesuitas exterminare. Hi paulatim progressi, auctaque sensim audacia, eò processere; palàm vt in concionem suorum irent; exordiendoque vero tumultu ex ficto causam darent, repentè rumore didito Colonie quoque profanatis Templis Calvinistas dominari. Nec facile mox potuisset restingui incendium; si paululùm ab Senatu cessatum foret: cuius vigilantia vbi ad euertenda omnia interclusos sibi conatus impij sensere; separatim contra Iesuitas grassantur. In conuiujs primùm, & circulis mendacia ferere: mox ad Ciuium Tribus, quæ duæ & triginta Colonia sunt, perfidum genus hominum Iesuitas esse, conspici-rare cum Hispanis, proditores modò fuisse Belgicarum Ciuitatum, nunc Coloniensium exitium coquere. Augent inuidiam perniciosi quidam Ciuium, vxores à viris

96

Bonauentura
Paradinus Ty-
ronum Magi-
ster.

97

Carolus Peu-
tingerus con-
cionator stipen-
dium cum ad-
miratione re-
nuuit.

98

Extrema vn-
ctionis vsus re-
nouatus.

99

Abusus inte-
gram missam
non audiendi
iubatus.

100

Tum iacubrian-
di morte pu-
niendos.

101

Nouitij insignis
constantia.

102

Nicolai Lullerij
Nouitij mors laudabi-
lis.

103

Christus Do-
minus Cruce
oneratus illi ap-
paret.

104

Reprehenditur
a Christo qua-
si minus tole-
rans.

105

In Colonienſe
Collegium con-
spirant Hæreti-
ci.

106

Calumnias, ar-
que conuicia
in Societatem
spargunt.

à viris

à viris Iesuitarum imperio abductas, circumuentos callidè adolefcentes, expilatas per confessionum nomen Matronas diuites. Demum, quod erat crimen terribilissimum, contra leges patrias aperuisse Templum, ita Sacellum appellabant, in eoque conciones habere, atque vtriusque sexus hominibus innumerabilibus sacramenta præbere. Ergo ex Tribus duæ flagitant publicè, vt Iesuitas expellant: eo grauiore periculo, quòd eodem tempore cuncta fluctuabat Ciuitas, nec pauci coniurauerant aduersùs vectigalium pensionem, & collationes publicas, vt rebus, tanquam leuissimo momento suspensis, si quid commoueretur, nihil propius fieret, quàm vt boni omnes, & bona pessum irent. Sed summus rerum Arbitrator, qui, vt freméntibus Oceani fluctibus certos fines imposuit ita hominum nefariorum furorem non semper sinit pro libidine effundi; famulis suis, quos vexari iustè permiserat, propugnatores benignè excitauit. Conradus Bthzdorpius, & Petrus StemuiKius Senatus Consiliarij, quos vocant Sindicos, Societatis causam acerrimè susceperunt. Accessit Archiepiscopi Colonienfis tutela, & commendatio Moguntini: postremò Cæsaris epistola, qua Senatui populumque grauius commonebat, ne quid in Religione temerè mutarent, neu de Societate Iesu iniquius quicquam statuerent. Quæ dum in frequenti Senatu recitaretur epistola, quos nominauit Conradus, & Petrus de instituto Societatis disserere, & obiectas criminationes depellere exorsus, excitare permultis lacrimas: maleuolorum audaciam, prolata mendaciorum peruersitate, penitus infregerunt. Itaque, detumescente paulatim tempestate, illustratis Societatis moribus, & multis per ignorationem rerum ante accipitibus, dubitatione crepta, tantus consequutus est fructus, vt in ferijs solennibus nati Saluatoris plus mille ac ducenti sacram Eucharistiam in Collegij Sacello sumperint, cum ante vix sexcenti numerarentur. Ceterùm in Prouinciam Belgicam immanitas tempestatum latius, atrociusque incubuit. Anni superioris exitu Matthias Cæsaris frater adolescens in Belgium venit. Eum Ordines continuò sibi Gubernatorem cooptant. Quamquam verè Auriaci arbitrio cuncta agebantur. Ita pleræque Ciuitates aduersùs Ioannem Austriacum coniurant: se quidem velle in fide Philippi Regis manere prætendentes; sed sub administratione Archiducis Matthie: adolescentis nomine abutentibus Hæreticis ad dominatum Auriaco confirmandum, & cuncta trahenda in suas partes. Quod quò facilius consequerentur, vt Religiosos viros, atque Ecclesiasticos, vel peruerterent, vel cum causâ aliqua ablegarent, populosque magistris Religionis, & ducibus spoliarent; singulos ad sacramentum adigunt. Iubent iurare ipsos, qua re possint auxilio Ciuitati futuris aduersùs Ioannem Austriacum, & omnino Statuum sequuturos partes. Balduinus ab Angelo Prouincialis Audomaropoli versabatur initio anni, cum turbæ exorta: qui ad dicendum sacramentum accitus; negauit id sibi licere: nam per instituta, legesque Ordinis sui auctoritate Apostolica comprobata, vetatur Socios in secularia negotia se immiscere. Cum tot annis nihil hostile vquam in vilo suorum hominum deprehenderint; quid oportere fidem ab ijs, quam experti sint, sacramento extorquere? Se eadem omnino constantia, qua ad id locorum nec dicto, nec factò quicquam molientes aduersùs quietem, & publicam commodam; suis ministerijs in iuuentute literis imbuenda, Sacramentis ministrandis, Euangelio prædicando Ciuitates adiuturos. Si tanquam bonis viris recusent fidem habere; liceat saluis abire cum publico comæatu. Hæc Balduinus cum Audomaropoli respondisset, eandem formulam ad Collegia, quæ in Ciuitatibus erant fœderatis, misit, vt responsum darent vbique consentiens. Et Audomaropoli quidem, quamquam ægrè, multasque inter ærumnas manere permitti sunt. Traiecti verò id dudum agebant rerum potientes, tum subsidia, quæ pendebantur è publico, intercipiendo: tum supra communem modum recipiendi milites molestia vexando: tum per prodicionis suspicionem persecutando sæpè Collegium; tum alijs modis illudendo, vt ad voluntariam fugam Patres compellerent. Quæ omnia cum religiosa constantia, & patientia pro Dei causa superaret; ac postremò ea sacramenti oblata formula idem redditum esset

107
Conradus Bthzdorpius, & Petrus StemuiKius Societatis causam suscipiunt.

108
Pacatis rebus fructus consequitur.

109
Tumultus, & conspirationes in Belgio.

110
Iuramentum contra Io. Austriacum indicitur.

111
Balduinus ab Angelo Prouincialis illud nuncupare recusat.

112
Idem, vt alij recusent Socij curat.

113
Traiectenſe Collegium variè vexatur, & Patres illud deficiunt.

esset responsum; quod Audomaropoli Balduinus ediderat; aliud quęsire nomen, quo religioso praesidio Ciuitatem nudarent. Tertio Kalendas Maias Dominus de Heze Urbis Praefectus, & Capitaneus princeps ad Collegium tendunt, monentque congregatos Socios imminere Urbi obsidionem. Itaque cum Minoritis Fratribus, & alijs, quibus nec militia apta, nec annona prouisa esset, ne tum ipsi opportuni iniurijs inter arma tum Republicę graues forent; tantisper dum tranquillitas rediret, ex Urbe egrederentur. Pater Ioannes Zantenus, qui praerat loco Reſtoris, respondit, Societatis professionem eam esse, ut vitam, ac labores ad utilitatem publicam conferat: nuper autem, etiam peculiari praeccepto, mandatum Belgicis Collegijs a Patre Generali, ne villo modo in calamitate, rebusque aduersis desint Ciuitatibus, tumque destituant, cum caritas esset vberius expromenda: sed omnino, nisi Senatus iubeat, perseuerent solatio populis, cuiuscunque euentus consortes. Ad hæc Praefectus se cum Senatu acturum. Senatus, & Magistratus in alia omnia abeunt. Minari ille magnum malum, nisi auctores fierent. Cessere itaque minis, ac tempori, suam, ac Sociorum dolentes vicem: ut cum Collegij clauis in digressu Zantenus Senatui offerret, is repudiaret: iam sibi nihil relictum dicens auctoritatis. Traditis ergo Praefecto Urbis, qui scripto fidem obligauit; cuncta fideliter asseruatum iri (quanquam fidem fefellit) pridie Kalendas Martij egressi, Leodium incolumes peruenerunt. Inde septem cum Treuiros mitterentur, in via spoliatos a grassatoribus, Leodiumque reuersos Cardinalis Leodiensis iterum, cum itineris ducibus, & literis commendatitijs, dimisit. Ita demum saluos magna caritate, ac lætitia exceperunt Socij Treuirenses. Ioannes Astenſis, qui iam concionum causa abierat, Dauentriam secessit, vbi columen ingens publicę pietatis fuit. Post Traiectense Collegium, tempeſtas Antuerpiense corripuit. Feruebant hic quã cum maximè, plurimoque Ciuium vsu sancta opera, eò impensius cunctis bonis ad pietatem, Deumque propitiandum incumbentibus; quod grauiorem, tanquam ex horrida nube impendere calamitatem videbant. Sed hæc populi studia furoribus exacuebant Hæreticorum. Principio igitur formulam concipiunt, qua Ecclesiastici profiteantur pacem Gandauensem se comprobare, eamque defensuros: ac si quem quid moliri contra eam, aut commune bonum Republicę Antuerpiensis fenserint; delaturos ad Magistratum. Huic formulę cum Canonici, & Religiosi subscripſissent, præter Franciscanos, qui id modo scripsere, se Religiosos esse, neque velle hanc, aut illam partem eligere, neque ciuilibus implicari negotijs; postremò itum est ad Collegium: blandaque vsi præfatione suę erga Patres beneuolentię, ad statum Republicę delabuntur: cui se consultum cum vellent singulorum occupare animos maturasse: petere, ut Societas quoque ad id operam conferat: quodque iam alij omnes fecerant, non recuset: id ipsum aduersus multitudinis suspiciones temerè suborientes fore pignus fidei. Collegij Reſtor Pater Raynerus ex præmeditato respondit: Ciuitatis beneuolentiam Societati perspectam, vicissimque sperare cognitum nec laborem, neque obsequium ipsius in commune desiderari. Ceterum scirent huic familię non communi tantum professione Religiosorum, qua tanquam mortui a sæculo abstrahunt se, sed proprijs etiam interdicitum esse legibus tractare ciuiles res. Institerunt illi, & grauius vsere: sed nihil præterea potuerunt auferre. Post aliquot hebdomadas plerisque potentiorum, qui e Statuum partibus Catholicam religionem in ciuili dissidio saluam volebant; aut absentibus, aut planè inscijs Edictum eundem, ac vulgare, in quo molliter initio rogatis concionatoribus, ut ad populum modestè agant, quęque Ciuitas faciat, in bonam partem interpretentur; tandem aculeo exerto denunciant, statuere se, ut omnes, non solum laici, sed etiam Ecclesiastici, & Religiosi Magistratus in verba iurent: Ioannem Austriacum, & qui ab eo stent loco hostium futuros: ad eumque extra patriam summo uentum opem cum facultatibus, tum corporibus collaturos. Hęc in verba, qui non iurent perduellionis reos fore, publicatione bonorum, exilio, penisque alijs plectendos. Hoc edicto Typis impresso, & promulgato; Pa-

114

Patres apertè monentur abire Traiecto.

115

Recusant Patres, eisdem cum Ciuibus ærumnas subituri.

116

Cedunt tandem Collegij clauis Senatui offerentes, qui illas recipiunt.

117

Praefectus Urbis clauis Collegij accipit.

118

Treuiros tendentes Patres a grassatoribus spoliantur.

119

Antuerpiensis Collegij turbæ.

120

Formula nuncupanda Ecclesiasticis proponitur.

121

Subscribitur a Canonici, & Religiosis, exceptis Minoribus.

122

Nostris proponitur subscribenda.

123

Collegij Reſtor recusat.

124

Senatus edicto Ecclesiastici, & Religiosi adiunguntur iurata in Magistratus verba.

125

Patres ad Catholicorum Procerum auxilium confugiunt.

tres,

tres, quia prævidebant primos aduersum se futuros impetus, quorum causa tota illa machina constructa dicebatur; dant literas ad complures è statibus, exposcunt de sacramenti iniecta necessitate, narrant quid metuant, rogant, vt auctoritatem suam in Concilio Statuum interponant, ne ipsis ea necessitas imponatur, Quippe iniquum, contraque Canones, & iura omnia esse Magistratum secularem, ac Duces militares à Religiosis viris iusiurandum exigere: se iam ante significasse quiduis potius pati, atque adeo egredi Vrbe paratos, quàm promissione vlla inuoluere se rebus ab instituto suo alienis, ne dum vt sacramentum eiusmodi concipiant. Quod si, vt edicti verba præferunt, id eo sacramento spectarent, vt securiores essent; per ipsos licere omnino tutis, securisque esse, eùm satis coërcerentur Ordinis sui legibus, neque quisquam posset verè ostendere quicquam contra pacem publicam ad hanc diem dicto, factoue molitos. Hæc, & similia ad multos scripsere, qui, pro antiqua religione, posse adhuc aliquid, & velle videbantur. Eadem cum Canonicis tractant, rogatis, vt quoniam Episcopi locum iam tenerent, suas obeant partes, conuocent Clerum, omnes vno ore iusiurandum tam iniquum refutent. Rem omnem in celeritate positam: Religionem Catholicam fraudulenter peti, & nisi obuiam eatur, imminere perniciem: se quidem, pro sua virili parte, non defuturos; sed priuatas opes parùm valere: concordia, & consensione communi resistendum esse. Hæretici occasione captata, eùm viderent bonorum, ac potentium in Vrbe solitudinem; centuriones nonnullos, & quosdam è Magistratu ad Collegium mittunt. Erant omnes acerrimi catholicæ pietatis hostes: explicant iusiurandum, aiunt sic decretum à Statibus, locum tergiuersandi non esse. Patribus negantibus fas sibi esse tali Sacramento ab hominibus laicis obstringi: Ergo, inquit, hostium numero nobis estis. Et Patres Ostendite quid à nobis hostiliter vnquam perpetratum sit? Ne Republicæ quidem expedit nos negligentes esse legum nostrarum, Igitur facessite, inquit, Antuerpiâ, & sedes quarite, & nisi arbitrio vestro viuatis, nam hic non licet. Ita indignabundi discedunt. Postridie Abbas Maricolenfis, Dominus de Villerual, & Dominus de Froimont ad Collegium profecti aiunt, se vereri, ne Collegium exturbetur, nisi fidei pignus aliquando certius dent; Scitantur sollicitè, quid præstare vltimum possint. Respondent Patres artes sibi fingendi non esse, vt quibus nec studia sint priuatæ utilitatis, causæque fallendi. Ab initio quid liceat, simpliciter protulisse. Populo iniqua petenti resistendum potius cum bona in Deum spe, quàm cum offensa diuinæ Maiestatis gratificandum. Stultam, & fallacem habendi imperij artem iniqua per obsequia, Quin ipsi capefferent Christi causam, & iniustus conatibus contrairant: quippe ipsorum esse has partes. Quod nisi adiuuent Ecclesiasticos hoc tempore; venturum tempus, quo eadem ipsi à populo patiantur, quæ alijs irrogari nunc cernant. Post multa vtrò citròque disputata disceditur cum ea sententia, vt ipsimet in proximo Statuum conuentu Societatis causam tueantur. Eodem die sub noctem quatuor milites in Collegium ad excubias nocte habendas veniunt, nulla admiratione feruorum Dei, quodd olim eiusmodi molestijs insueuerant. Postridie, quod erat peruigilium Pentecostes, ne causam darent tumultui, clausis ostijs, nec discipulos ad Scholas, nec Ciues ad Templum, admittunt. Die mox Pentecostes fit grauis altercatio ante fores Templi, Catholicis indignè ferentibus eodie sibi aditum ad sacra intercludi: eùm alter Consul superueniens, qui erat catholicus, iussit aperiri Templum, & diuina pro more tractari: conquerens, se infcio, & dolente, ea fieri. Illico datur signum campana, lati conueniunt populi, sacrificia peraguntur, concio item habetur: succedit vltimum sacrum: quo vix peracto; ecce tibi manus Hæreticorum irruunt in Templum: quosdam, qui aderant Sociorum, acerbè vexant: tum factò in Collegium, impetu, primum ostium, alterum, tertium vi perfringunt, sclopis sapius aduersus obuios explosis, sed irritò ictu. Inter quæ milites conglobantur, & in genua prouoluti, ad inuocandum Deum, seque comparandos ad mortem applicant curam. Iam alijs, atque alijs ingressis tota domus plena erat armatis, clamantibus maturandam fugam,

126
Canonicorum
opem implo-
rant.

127
Hæretici aliqui,
& ex Magistratu
à Collegio
iuramentum
exigunt.

128
Renuunt Pa-
tres.

129
Ab alijs ad id
blanditijs alli-
ciuntur.

130
Patres in sen-
tentia persi-
stunt.

131
Monitorios suos
reprehendunt.

132
Excubias mit-
tuntur ad Col-
legium.

133
PP. conueniunt
se domi clau-
sis foribus scho-
larum, ac Tem-
pli.

134
Pentecostes die
Consul catho-
licus aperiri
Templum, &
solita munia
peragi curat.

135
Peracto vltimo
sacro Hæretici
per Templum
in Collegium
irruunt, omnes
que expellunt.

gam, ni vellent ab furenti multitudine in frustra discerpi. Denique nec spatium concessum est pridianum solvendi ieiunium: quanquam non tam mensa terra, nam quàm diuina curæ fuit fidelibus seruis. Pater Andreas Boccatus, recordatus venerabile Sacramentum in argentea pyxide in altari superesse; ne iniurijs porcorum diuinissima Margarita relinqueretur; fiducia haud paulo laudabilior, quàm Romanus olim iuuenis sua sacra impia inter hostes, in Quirinale collem detulit; digressus in Templum per medios Hæreticos ad aram accedit: flexoque genu adoratum Dominum cum pyxide asportauit, inspectantibus Hæreticis, nec quopiam auso quicquam commouere: cum tamen plus quàm trecenti strictis gladijs circumstarent. Denique vbi Socij omnes numero quatuordecim collecti sunt, bini egrediuntur cum pallijs per vias, quas armati ante obfederant, inspectante omni multitudine, mæstis nonnullis, plerisque letabundis. Ad portum deducti, dum fidem publicam opperiantur, qua salui Mechliniam quatuor inde leucis auehantur; Hollandis, & Zelandis Hæreticis, qui varijs cymbis circumsteterant, diu fuere ludibrio: alijs abducere, alijs projicere in aquas, alijs spoliare, seu ferid, seu procaci ioco molientibus, inter foedissima dicta, & probra. Vbi haud minore Dei providentia, quàm fuerat ablata è Templo, perferunt nefarios latuit sacra pyxis. Nec fuit modestior globus militum, à quibus Mechliniam deducti sunt. Sed maius impendebat inde Louanium vsque discrimen, nisi Archidux Matthias ad dimidium vsque viæ præsidio militum munisset. Quippe iam sexaginta Hæretici, eoque amplius ex composito vias infederant, trucidaturi euntes. Accessit iam discessuris Mechlinia nobilis Franciscanorum manipulus, gloriosi exilij consors: quorum aduersus fallacias sollicitatorum durarat vitæ constantia. Nam cum in suam quemque cellam seorsim inclusissent, aduocasse Custodem dicuntur, abuentemque iurare, in secretum conclauæ summouisse: tum ceteros singillatim pertentasse, turpissimo mendacio vrgentes: vt quoniam ante eos interrogati obedienter iussa fecerant; ipsi quoque cederent. Qua fraude, cum simplicioribus imposuissent, cordationum constantia gloriam geminarunt. Hi ergo eieci Socijs Mechliniæ adiunguntur. Vtrosque cum præsidio dimissos post medium iter duceni equites, peditesque ab Louanio exceperunt, & ad Urbis portas Præfectus ipse cum suis nobilibus, Haud cunctatur Tornacensis Præfectus Antuerpiensis re cognita: Patrem Ioannem Mortagnam, vniuersumque Collegium eodem modo sacramentum detrectantes tertio Nonas Iunias eiecit, perinuito Magistratu: qui cum retinere eos nequisset; benignè iuuat viatici parte. Nec minùs liberaliter Ciuum priuatim præsto fuit humanitas ad quinque redimendos, quos in itinere Scoti milites interceperant. Brugis quoque dimissi sunt, sed peramicè, prætexente Senatu, communi se tum Reipublicæ, tum Societatis cauere periculo. Quanquam Robertum Clayssonium Catholici prope tenuerunt inuitum, vt ipsis sacra clanculum administrando præberet. Nec magnum, si maneret, periculum apparebat, quod Ciuis erat Brugensis. Interim & Duacenum Collegium violentus turbato disiecit sextodecimo Kalendas Nouembris. Cum antegressa nocte nonnihil tumultuatum esset, orta luce forum armis completur: clamoribus, ac pertinacibus minis extorquetur à Senatu, vt Societas Duaco excedat: tum ad horam diei decimam cum vexillo, & tympano ad Collegium vadit tumultuaria cohors è populi fermè quisquilijs, eisque hæreticis. Recitatur pro foribus edictum, vt tranquillitatis publicæ causa homines Societatis Iesu, pariterque externi quotquot intra tres menses Duacum aduenissent, Vrbe egrederentur. Cum quæreret Ioannes Seruius Rector, cuius imperio res gereretur; respondent, Populi. Rursus, quid causæ esset, cur Religiosos eiectos vellent; respondent, sic visum plebi. Atqui Magistratum adhibemus, inquit, Rector, scitabimurque quid ex nobis desideret. Conuicio illi respondent, penes se in præsens auctoritatem Senatui esse. Cum denique peteretur, vt chirographo publico restatum fieret nulla Societatis culpa eijci; subiecere id tantum curandum, vt maturarent fugam: ac protinus omnes Collegij aditus obsident, cum ignominia eiecturi, nisi

136

Andreas Boccatus Hæreticis circumstantibus Eucharistiam inoffensus apportat è Templo.

137

Nostri bini inter milites deducuntur ad portum.

138

Hic Hollandis, & Zelandis ludibrio diu fuerant.

139

Sacra pyxis scitantes Hæreticos latuit.

140

Franciscanos dolose inducere Hæretici curant.

141

Renuentes expelluntur.

142

Eandem ob causam Tornacensis Collegij Socij eieciuntur.

143

Tum Brugensis Collegij, sed humaniori modo.

144

Duacenum Collegium plebis tumultum patitur.

- ad dictam horam exierint. Plena erant auditoria discipulis. Continuo dimittuntur: cuncta lacrimis, tumultuque complentur, frustra quibusdam Senatoribus, ac Prætoribus rem mitigare conatis. Dum raptim paratur discessus, nona cohors superuenit: obruitur domus armatis, clamatur inconditis vocibus, festinent abire, nisi experiri vim multitudinis velint. Obruit tamen Senatus, ut duo manerent Coadiutores ad custodiam domus, & misit apparitores, qui quantum fieri posset, prohiberent insolentiam militarem: tum inter dispositos hinc atque hinc armatos, & illudentium se hominibus Religiosa cohors egreditur, magno discipulorum, & Civium numero prosequente cum lacrimis. Aquicinctum concessere. Eo statim Senatus, & Academici Thomam Stapletonium theologiae professorem, & Ioannem Ferrarium, qui idem philosophiam, ac latinas profitebatur literas, communi nomine legant, rogantes ne longius abeant. Sperare enim mox, ubi populi impetus resederit, fore ut in Urbem reuocentur: nec secus evenit. Edidit primum Senatus decretum perhonorificum, quo simul quicquid aduersus Societatem plebis nomine turbulenti per vim, & iniuriam fecerant, grauissimis verbis damnabat, antiquabat, abolebat; simul ipsam Societatem summis ornatam laudibus reuocabat: tum separatim, Senatus, & Academia postmodum Nonarum Nouembrium ad Ioannem Seruimum Stapletonium rursus, ac Ferrarium legatis, dedere literas, ut quando rescissum esset iniquissimum eorum eiectionis edictum, & contrarium promulgatum, cuius exemplum vna mittebant, obliti, quemadmodum bonos Dei famulos decebat, quicquid temeritas popularis peccarat, ad suam stationem redire, & munera quæ adhuc summa cum utilitate publica, & laude sua obierant, repetere ne grauarentur: idque primo quoque tempore, ne multis in rebus diuturnior eorum absentia incommodaret. Daturus se operam in posterum, ne talia flagitia euenirent. Iamque capite sanxisse, si quis redeuntes inquietaret. Ita quintodecimo exilij die regressi, non minus expulsoꝝ iniuriæ, quam restitutorum beneficio grati, labores pristinos nouo impetu instaurant. Hos inter Duaceni Collegij fluctus, Traiectino, Antuerpiano, Tornacensi, & Brugensi, ut relatum est, dissipatis, è quatuor, quæ restabant, familijs, Leodiensis non habebat incommodè, Cameracensis, & Andomaropolitana agrè tenebant se Senatus, bonorumque præsidio. Louaniensem sparfit pestifera lues arcano Dei consilio, tum maximè, cum grauitas tempestatis postulare videbatur artem gubernandi singularem, qui præcipue idonei videbantur, erepris: ad fiduciam nostram in Cælum validius erigendam, & diuinæ dexterae vim promendam illustrius. Omnium primus Vsmarus Boysonius raptus est, qui, post alios labores, multos Romæ annos, interrogandis qui ad factos Ordines, & Sacerdotia promouebantur, cum modestiæ summæ, & integritatis fama Domino famulatus, annoque superiore regressus in Belgium, super vires, ætatisque tolerantiam leuandis publicis malis infudabat, ac nominatim Latienſis Monasterij Religiosos ad eam famam disciplinæ, quam deinde gloriosè tenuere, per exercitationes spirituales Sancti Ignatii reformarat. Latissimus dicitur obiisse, eò præsertim, quod vitam in Societate egisset: affirmans circumstantibus, nihil sibi in omni vita accidisse iucundius, quam crebram beneficij huius recordationem. Subinde Antonius Salazarius natione Hispanus, multæ viri prudentiæ, atque virtutis extinguitur, contracto morbo in castris regijs, dum se in utilitates militum, oblitus sui, torum effundit. Ostendit hominis in proximos caritatem, caritas erga ipsum proximorum: nam tum Ioannes Austriacus, tum cunctus exercitus dolore ex eius desiderio acerrimum hauserat. Maior tamen facta est iactura in Ioanne Harlemio, quem addita ad malorum cumulum, ut dixi, pestilentia Kalendis Octobribus abstulit. Idem Louanienſe Collegium, & quia bella Prouincialis curam intercludebant, Prouinciæ partem administrabat. Paulò erat quadragenario maior, annis haud plus duodecim in Societate traductis: vir iudicio, atque adeo veneratione omnium, qui nouère, cunctis perfectæ sapientiæ partibus absolutus. Non latinè modò, græcèque, sed & hebraicè in primis sciens: quam linguam, ut loco suo retuli, ne

Doctoz

Doct̃or hæreticus irreperet, Louanij in Collegio trilingui aliquandiu docuit : deinde publicè in Societatis Collegio, vnà cum Roberto Bellarmino, magno auditorio, & summa commendatione aliquot annis Theologiam exposuit. Excellenti ad hæc prudentia; at morum suauitate, sinceraque modestia supramodum amabilis. Certum est moribundo viros Angelos: cum inter recitandas litanias interrogaret præsentēs, num & ipsi eos viderent. Aiebatque ab suo custode Angelo euocari. Addidit Florentius Boncorstius, auct̃or sanè grauis, dum animam bonus Pater efflaret, insolitum lumen circa eum ab sese conspectum. Nec mirum sanè claritatem Dei circumfulsisse, & Angelos affuisse ei sublimen extremum vitæ, qui totam vt filius lucis egerat, beatisque illis Spiritibus, quàm Adæ soboli propiorem. Doctrinæ eius specimen nullum extat, nisi modicum, sed perutile. Index biblicus, qui sacris libris adiungi solet, eius est. Altero post Harlemium die Elisæus Heiuodus Londini in Anglia natus, vndecimo religiosæ palæstræ, duodequingagesimo vitæ anno, strenuus, accuratus, fidelis Christi Athleta ad coronam abiit. Meretur viri virtus, & erga Societatem studium, vt Ioannis Austriaci ne omnino tacitus prætereat excessus. Cum lues per Autumnum inuaderet, Princeps Patrem Ioannem Fernandium cum focio Vincentio Zelandro accersit. Fernandium apud se esse iussit, optans, vt dicebat, ad latus habere, si fortè quid sibi præter opinionem accideret. Vincentium præposuit auerendis Namurecum morbidis, id diligenter curatum cupiens, tum ad ægrotos iuuandos, tum ad conseruandos valentes. In partem laboris alter frater aduocatus est, Ioannes Duacensis nomine, vt elemosynam distribuere, quam Pater Ferdinandus à Proceribus corrogabat egentibus sustentandis, qui inopia confecti latiferos hauriebant morbos, vnde & pestis ingrauescebat. Singulis ferè diebus ad vexilla militum Pater dicebat: fruges è diuina semente penitentia opimas legens, ac sæpe etiam aperto in campo aures pestilentibus commodabat. Austriacus inter hæc morientium vicem dolens, prouidi parentis, & Principisungebatur officijs. Suppeditare quicquid posset, castra circumire, ægros eminus consolari, cum febr̃i & ipse pestifera inuaditur. Vnicum prope solamen habebat in Patre Ferdinandio. Ei sine arbitris aliquando admissum extractum sinu libellum precum suarum porrexit, rogans, vt singulis diebus eas pro se preces, dum ipsum capitis dolor prohiberet, persolueret. Has enim, inquit, ego diebus singulis, antequam quieti me darem, peragebam. Pater officium præstitit perlibenter, testatus deinde tam multas fuisse preces, vt horam totam implerent. Porro Princeps verè Christianus, illud frequenter vsurpabat, auere se rotum sanguinem pro Religione catholica fundere. Sæpe etiam gaudio penè exultans, ex oratione, quam quotidie valens perlegebat, hanc ingeminabat clausulam simplicem verbis, sed sententia perfectionis summam Euangelicæ complectentem. Domine, verte me quò vis, gira, & regira, fac de me quod tibi placet. Mane eius diei, quo die expirauit, cum sensibus destitutus omnibus videretur, admonitus tamen in sacro, quod coram eo celebrabatur, corpus Domini eleuari; illico, tanquam excitatus à somno, caput crexit, iunxit manus, easque sursum attollens venerabile Sacramentum adorauit, quod omnibus admirationi fuit. Hora post meridiem prima, cum supremos iam anhelitus traheret, videns Pater Ioannes circumstantes Proceres lacrimis cooperptos, & quasi attonitos; progressus in medium symbolum Apostolicum hispanicè præiit: quod dum vniuersi prosequuntur, ingens illa anima diuinis mysterijs optimè communita Deo caris, vt par est credere, Heroibus admista est, cum summo bonorum omnium, præcipueque eius exercitus Inct̃u. Quamquam diuina prouidentia fecerat, vt paulò ante Alexander Farnesius Princeps Parmensis Vicarius Austriaci generalis in expugnatione Lemburgensi, aliisque conflictibus claresceret, ad spes militum sustentandas. Pater Ioannes, quasi perfunctus munere, sublato Principe, qui accinerat, simul ob discessum aliquot Hispanorum Dynastarum, desperans in castris dignum mora pretium, Parisios recessit. Verum Principis Parmensis flagitatu redire ab Euerardo iussus, plenus

157

Mortuus adstantes sibi Angelos inuictur.

158

Indicem biblicum scripsit.

159

Elsæi Heiuodi mors.

160

Io. Ferdinandij Vincentij Zelandri, & Io. Duacensis in morbidos labores.

161

Io. Austriaci mors, atque virtutes.

162

In ægrotos caritas.

163

Quotidianas preces fundere solitus.

164

Pro fide emori cupit.

165

Orationis eius clausula.

166

In Eucharistiam pietas.

167

Sacramentis munitus moritur.

168

Alexander Farnesius Io. Austriaci Vicarius generalis.

169

P. Ioannes in Galliam reuersus, in Belgium redit Farnesij Principis rogatu.

170 P. Euerardi dictum de Io. Fernandij obedientia. gaudio iter repetijt, ex obedientiæ nutu, quem diuinum interpretabatur, & appellabar, quasuis subiturus ærumnas, ac sæpè vel sanguinem profufurus. Quæ simplex obediendi alacritas ita permouit Patrem Generalem; vt ea per literas Rectoris Parisiensis cognita, rescripserit: Vtinam huiusmodi Abrahamos plures haberemus.

171 Gallie res.

Hoc turbulentissimo Belgij statu sat quietæ res erant in Gallia, nulla admodum memorabili re, nisi quoddam Claudius Matthæus Aquitaniam, Maldonatus Franciam Prouinciam visit. Ac stylus proferat Ioanni Austriaco Sebastianum adnectere Lusitanæ Regem, alterum Ecclesiæ Christianæ lumen in Aethiopia extinctum. Quod statim exequar, cum memorabilia ex Hispanijs funera domesticorum perstrinxero. Pater Rodericus Hurradus Berlangæ, quam supremam expeditionem obiuit, postquam optimum virtutis, & sanctitatis exemplum

172 Rodenci Hurradi mors, ac decora.

de se omnibus præbuerat, vitam insigni fine conclusit. Nam cum cepisset leuiter morbo tentari, properauit totius antea vitæ noxas Hieronymo Turrio suo comiti confessione aperire, postridieque apoplexia repente extinctus est, tertio Idus Maij. Membra ita mansere in gelido cadauere tractabilia, & mollia; ac si etiamnum spiritus regeret. Dixere quidam etiam suauissimum odorem se

173 Mortui cadauer tractabile & bene olens remanet.

sensisse, qui afflaretur è corpore. Sanè egregiam in Societate habuit virtutis famam, ac sapius fertur in oratione, vel inter sacrificandum conspectus sublimis à terra. Notabilis quoque fuit lætitia prope exultans, ac gestiens, qua postremam hanc oblatam ab obedientia Berlangensem itionem suscepit, tanquam persensisceret illum sibi vltimum laborum, & gradum ad quietem æternam fore.

174 Eius vocatio ad religionem.

Anno millesimo quingentesimo sexagesimoquarto, vigesimo secundo ætatis in transmigrandi ad nouum Orbem cura, Exercitijs spiritualibus Salmanticæ actis, mundum haud mutare, sed relinquere in animum induxit. Haud par exitus

175 Fratris eius dispar exitus.

Hieronimi eius fratris fuit, qui item Christi vexillum diu sequutus, dein matri, ac fororibus ad inopiam redactis consulturus, præter Moderatorum voluntatem, qui viam illius leuandæ inopiæ aliunde aptam inierant, in seculum regressus, non multis post annis insuauem vitam, dum opperitur in Italiam navigationem, omni humano prope ac diuino destitutus auxilio, in quodam portu mestissimè finiuit. Madriti quartodecimo Kalendas Iunias Frater Didacus Mendoza obiit, Antonij Araozij olim comes, omnibus obedientia, & humilitate, & studio orationis mirificè commendatus. Qua nocte expirauit, auditus est identidem cum diceret: Feliciter, ac benè veneris Domini mei Mater, & Domina mea: vnde mihi benignitas, & indulgentia tanta? Cùmque infirmarius quæret, cur se tantum ijs vocibus fatigaret; respondit: Non vides, Frater, Sanctissimam Dei parentem? Tum preces in commendationem eius animæ Sacerdotes aduocati inchoarunt, & Didacus placidè in Domino obdormiuit. Vt nouerat solidam viri virtutem Araozius, seuerè exercuerat: quæ fuit humili Dei famulo præclara materia tum cælestis coronæ, tum domesticis pariter, & externis

176 Didaci Mendozæ mors.

suæ explicandæ virtutis. Octauo Idus Octobris Gaspar Loartes Valentie præclarum religiosi curricula cursum consummauit: in Italiæ multis locis, præcipuè Genuæ, saluberrimè versatus. Extant pietatis eius documenta in aliquot libellis, quos reliquit admodum populo salutare. Obijt Hispali pridie Idus Maij Pater Ioannes Albototus, ortus Granatæ. Flagranti studio ardebat studio gentiles suos ad sinceram traducendi pietatem: & plurimos Domino lucrificat. Miseris omnium generum hominibus, omnique humana ope destitutus, ijsque, qui in publicis custodijs detinebantur, benignum se parentem exhibebat, eos inuisens, consolans, deterrens à vitijs, de peccatis audiens, corrogata etiam recreans stipe: & quantum instituta Ordinis patiebantur, causam cuiusque procurans. Quibus rebus cum pietatem valde propagaret, etiam sibi gratiam apud omnes comparauerat, & opinionem præclaram virtutis eminentissimæ. Sed iam maius adest funus, & sanè funestum Lusitanæ Sebastiani Regis. Neque enim ab hoc opere abhorret narratio. Iam inde ab infantia Sebastianus spiritus ingentes, & belligeros præ se tulit. Ferè decennis commentarium

178 Gaspar Loartes Valentie moritur.

179 Io. Albototus Hispali.

180 Miseris subuenit solitus.

181 Sebastiani Regis Lusitanie mors, & pietas.

rium nactus bellorum à Carolo Quinto gestorum Lusitanicè scriptum, eius le-
 sione non tenebatur modò, sed & incitabatur: sic vt totus ore incalcesceret,
 & videretur ardere. Præcipuè Caroli res gestas in Africa commendabat, se
 olim Aui facta imitaturum ferens: nec temere libellum ab sinu ponebat. Hæc
 videns institutor eius Ludouicus Consaluius, vt erat prudentia, & sagacitate
 singulari, coërcere nimium illum ardorem, ac temperare sensim conabatur:
 seduld quoad licebat prouidens, ne quicquam ad oculos, auresque feruidi adoles-
 centis veniret, quod adderet fomenta igni. Itaque cum aliquando Eborensè
 Collegium inuisentem Regem Socij de more vario carmine exceperent; Epi-
 gramma, in quo mentio fiebat Africæ, tolli Consaluius iussit, ne ad Regis
 oculos perueniret. At vbi robustior Sebastianus cum eo suum de expeditione
 Africana consilium communicauit; Ludouicus serid, grauitertque respondit in
 hæc verba: Tria, Rex, conueniant simul necesse est, vt in Africam trajcere
 ipsemet cogites. Primùm quatuor, aut quinque maribus liberis fundatum ha-
 beas Regnum. Deinde necessitas tanta vrgeat; vt ipsa periclitetur Lusitania,
 nisi expeditionem eam suscipias. Postremò apparatus militatè in omni ge-
 nere, pecunia, exercitu, comiteu, omnino abundantem habeas. Horum si
 quid desit; nullo modo de ea re cogitandum tibi est. Quæ sic dixit, vt astum
 illum generosæ, exultantisque adolescentiæ in præsens restinxerit. Sed paulò
 post acrius incaluit. Quare nec potuit contineri, quin eas inspecturus oras
 anno millesimo quingentesimo septuagesimoquinto in Africam transmitteret
 mæsto supra modum Ludouico, tametsi iam se ab Regis consuetudine abstra-
 xerat, & grauter ex morbo laborabat, maximam partem, vt in loco demon-
 strauit, inde contracto, quodd animum Regis per seque, & paucorum adulationi-
 bus (vt fit studio placendi) plus nimio incitatum videret. Ad quem etiam
 herentem in Africa eas literas dedit, vt in Lusitaniam retraxerit. Ludouico
 demortuo, Mauritiùs Serpius, qui ei successit, nihilominus institit, vt ab teme-
 raria voluntate Regem dimoueret: sed vt minus auctoritate, quàm Ludouicus
 valebat, & Sebastianus sententiam obstinarat; nihil effecit. Quod mirum non
 est, cum neque Cardinalis Henricus, neque Procerum Regni sapientissimi
 quique, neque demum Philippus Rex quicquam aut rationibus, aut auctoritate
 valuerint. Certè Mauritiùs tanto depugnauit imperu, vt omnino se ab Rege
 statuisset auellere, nisi Moderatores vetuissent. Qui, si quam posset rebus adeo
 perditis opem afferre, tentare eum omnia voluerunt. Ita quamuis planè intel-
 ligeret, omnes ad interitum ruere, obtulit suum caput pro Rege, ac Regno,
 sanctaque obedientia in sacrificium Deo: ac Sebastianum in Africam sequutus,
 cum eo pariter cecidit. Hæc ita cum sint, non desuere Scriptores historiarum,
 qui tantæ cladis partem Societatis hominibus imputarent: non solùm falsò;
 sed etiam contra omnem speciem tolerandi mendacij. Nam, vt omittam Re-
 ligiosorum hominum Regi familiarium sanctitatem, atque prudentiam; quis
 non vider, si quid hîc Societas commisisset, eam Lusitanorum Nobilitati sum-
 mo esse odio debuisse post Regis occasum? Quod tamen secus euēnit. Quip-
 pe gnara Nobilitate quid in re esset: quàm nullo Regis gratiæ violandæ res-
 pectu, vtilia pro placentibus ei inculcare, & inconsultum illud belli consilium
 disturbare Patres conati essent. Quid porrò fecisset Henricus Cardinalis, qui
 ita Regis profectorem acerbè tulit, ita afflictus occasu est? Et tamen postea
 Societatem impensius quàm ante, amauit, protexit, ornatit. Illud quidam vi-
 tio Ludouico vertunt, quodd primos Regis annos bellicarum amore laudum
 immodicè imbuerit: vt iam robustum cum ille, ac ceteri de Societate coërcere
 voluerunt, seri fuerint. Qui sanè hoc arripuisse videntur, ne nihil dicerent.
 Nam cum homines de Societate & prudentes, ac pios fateantur, & conatos
 reuocare ab Aethiopia expeditione Regem; consentaneum est nec puerum
 immodicè incitasse: qui enim alioqui prudentes, quæ pietas ad id incitare,
 vnde mox reuocet? Neque id aliunde ipsi possunt, quàm ex euentu argu-
 mentari, quod longissimè à sapiente abest. Quid igitur? Num Rex is, cuius
 impe-

182

Quam ad bel-
lum natus.

183

Eius nimium
ardorem Ludouicus
Consaluius temperate
studet.

184

Sebastianus ex-
peditionem in
Africam medi-
tatur.

185

Consaluius re-
trahere conatur.

186

Rex tandem in
Africam tran-
smittit.

187

Consaluius per-
licetis cum re-
uocet in Lusita-
niam.

188

Mauritiùs Ser-
pius Consalui-
o in Regis insti-
tutione succe-
dit.

189

Mauritiùs Re-
gem in Africam
sequitur.

190

Sebastiani in
Africam expe-
ditio Societatis
Patribus falsò
tribuitur.

imperium ad ultimas terras protulissent arma, arma continerent, sine imperatoria gustu virtutis fuit alendus; ut quod ipse studium contemneret, id in subiectis quoque langueret: cum tam intum sit ad Principum mores popularibus fingi? Quid est autem illud, quod damnat immodicum? Num cuiuspiam in potestate Magistri est hoc in genere indolis modum ingenerare discipulis, præsertim Magistri nunquam in bello versati, in sinu pacis, & otij innutriti? Sed apparet calumniandi petulantia. Nam si fortè Sebastianus languidus, segnisque bellorum, ac periculorum fugitans euasisset, quamvis conatus esset Ludouicus ad spiritus martios excitare; tamen id ipsum in præceptorem contulissent, tanquam virile Regis ingenium effeminasset: nec Regem belli, pacisque moderatorem; sed desidem ad vota facienda Monachum effinxisset. Quæ profectò probabilior fuisset calumnia: quòd sapè, uti parentibus filij similes sunt; ita discipuli Magistris. Sed quia hanc indoles Sebastiani eripuit; ad planè pugnantia vertuntur. At qui causas in Rege ardoris huiusce bellici curiosus inuestigant; an non potius, verique similis eundem aulicis tribuant, qui regis benevolentiam iam potiti, atque assentandi studio intenti, adolescentem Principem per suam ipsum indolem ambitiosè pensarent: minus id providentes, seruare sibi se viam ad fauorem eius per ipsius ruinam? Quid quòd disciplina domestica eò trahebat? Certè Ioanna Austriaca Sebastiani Parens ex Hispania filio vix dum adulto nulla ferè alia mittitare crepundia, muneraque consuevit; præter gladiolos, clypeosque, & ferreas fistulas, ceteraque huius generis irritamenta generij militaris, quo satis per se proclini ab natura ferox, ac præceptis erat. Illud verò intolerandum infamiam additamentum est, qua Societatem ijdem auctores aspersere: ut si mendacia iam facta non comprehenderent; hoc certè vnum felicius proueniret, perditæque tum Lusitaniam eandem faceret: quam opinionem in animis hominum utcumque moliri velle videbantur. Nam affingere Patribus calamitatis eius publicæ causam conati sunt, tanquam eorum consilij Sebastianus, atque liberaliùs castimoniam amaret, eiusque percolendæ gratia ab vxore ducenda pertinacius abstineret: quò factum, ut ante susceptum Regni heredem, periculosam illam expeditionem obierit. Sanè calumnia, vel resellente nemine, se ipsa iugulat. Quis enim credat affinitates, & coniugia Principum, arcana illa Regnorum prima, & potissimas necessitudines, quibus iura dominantium, & latiores ipso dominatu spes plerumque nituntur, pendere ab viris nullo imperandi suco imbutis, atque è cenobio, quàm ex aula politioribus: quibus religiosa modò simplicitas, & sincera sanctitas pro auctoramento domina alicuius voluntatis, ac benevolentiam sit? Eequid sui compendij speraret Societas ab Rege calibe, quod non multò impensius obtinere ab marito posset? An non beatus eidem fuisset regis erga se caritatis, ac munificentiam sortiri successores, quasi fauore Patris continuato in filijs, facile alumnis disciplinæ suæ futuris? Qui verò neglectus prudentiam, attentamque sagacitatem (qua certè nota vix ne ab amulicis quidem hic Ordo vapulat) amantissimum sui Regem, eundemque stirpis masculule supremum, & spem tantam populorum intempestiuus consilij ab cura propagandæ proles arcere? Id sanè explorato compertum, indolem Sebastiano ab natura insitam mirè verecundam, incorrupteque pudicitiam adeo amantem, ut eam à Deo quotidie precibus flagitaret. Sed sanè eius virtutem vitio verti moderatoribus, quæ demum confidentia sit? perinde quasi aut eorum culpa euenerit, quòd is incestus non esset; aut illi castum simul & coniugem formare non possent. Neque Rex abhorrentem adeo animum gerebat à nuptijs, quas cum Regibus feminis eo non insciente, simul etiam magno Pontifice Pio Quinto conciliante tentatas, Scriptores eius temporis tradidere. Quamuis, ut habent ea plerumque negotia inexplicabiles exitus, contigit, ut, quia caruit successu tractatio, difficultati rerum voluntatem Principis, & moderatorum eius auocamenta prætexerent improvidi correctores. Cum tamen re ipsa quantum Ludouicus Consaluius auctoritate contenderit, ut Rex coniugio maturus statim nuberet, in confesso tum apud omnes fuit. Cum enim ageretur de quadam impari

191
Societatis calumnia resellitur.

192
Quæ in Rege spiritus bellicos fouerint.

193
Societatis falso obiectas.

194
Sebastiani Regis pudicitia.

195
Consaluius Regem ad matrimonium inducere conatur.

impari genere femina, quod pari nulla tunc esset, in matrimonium adsciscenda; Ludouicus has ipsas Regi nuptias laudare non dubitauit: tolerabilius multo ratus ex maiestate Regia derogari quippiam, quam Regiæ sobolis successiōnem in discrimen adduci. Porro si Ludouicus, vt falsi Interpretes autumant, à coniugio Regio absterrebat; cum hic è viuis abierit, ferè tribus ante cladem Africanam annis, cur toto illo tempore iuuenem consultore vacuum non occuparunt, adegeruntque vt nuberet, id qui tantum curabant, sublato iam consultore nuptiarum? Quanquam infelicis huiusce famæ, quæ Societatem in tantum inuidiæ tunc adduxit, felix sanè causa, & prosperum fundamentum fuit: ingens quippe beneuolentia, quam Sebastianus ab prima iam tum pueritia hereditariam à maioribus accepit, atque auxit aduersus moderatores animæ, ac studiorum suorum. Et Ludouicum in primis Consalium non amabat modò, sed etiam obseruabat: nam præcepta eius obedienter excipere, neque segnius obedire, sæpè etiam facienti ad aram regius adolescens, imo Rex idem, haud aspernatus obsequium, vltroque ad pedes eius abiectus, ipse inferuire, sacra ipse ministrare voluit. Sed nihil aequè voluntatem Regis aduersus illum ostentauit (vnde maior Societati creuit, vt apud pleròsque æstimatio, ita apud alios inuidia, quæ vmbra illius est fatalis, & pertinax) quàm quo sensu, & quàm exaggerato doloris ægritudinem eius, & mortem tulit. Agebat vnà cum regio comitatu, atque aulæ affectatoribus Eboræ Sebastianus, dum Olisippone conflabat morbo Ludouicus. Ergo sollicitus Rex, anxiusque mentis, frequentes vltro citroque commeare nuncios iussit, cum ægotantem amicè salutatum, tum verò quid spei de ipso commoda foret, sedulò relatum. Hac demum, & planè fraudatus, ingentem non modò hausit animo dolorem, mæroremque; sed præ se etiam vultu, atque habitu toto corporis tulit. Imò se tacitè incussisse ipsum ferunt, haud nescium, sui causa contabuisse hominem ex dolore animi nimio, ob priorem Africæ expeditionem, eiusque belli posteriora meditamenta, quæ ab eo constantius improbata, quàm feliciter impedita non ignorabat. Accepto dein mortis eius nuncio, specimen præbuit infueti, & in priuatis funeribus plusquam regij luctus. Nam procul ab arbitris inuolens ipse se in solitudinem intimi Conclauis, tres ipsas horas inaccessus omnibus, in mæsto, amaroque silentio perseuerauit. Mox aula deserta, velut pompam doloris Vrbi ostentans, per medium incessit, ita vt erat, atra, fluxaque veste pullatus, caputque coopertus lugubri cucullo, regiæ chlamidi ad humeros superducto, suspensoque. Hinc rectà in Cœnobium Diuæ Virginis, cui nomen ab Spineto, extra pomarium Vrbs addidit se, totumque illum diem impransus, ac propè incenatus, noctis verò plerumque insomnis, ac vigil, fenestris soli occlusis, atque in ministerium, vicemque lucis accensa face, in colloquium admisso nemine, solitarius in magna mæroris scena transegit. Cumque primarij è Societate Patres accessu impetrato Principem adissent, enixè rogatum, ne se, Urbemque totam luctu funestaret, hominis causa priuati, & qui cœli iam gaudio frueretur, inflexa non parum ad quandam indulgentiam maiestate, respondit: imaginem illam infuetæ mæstitiæ mirari desinerent, infuetæ quippe iacturæ debitam: idque protinus meminissent, nullum sibi vnquam Patrem, præter vnum Ludouicum Consalium aut cognitum, aut dilectum. Neque horum ferè precibus, monitisque quicquam deferre voluit, donec quinos ipsos dies, quos explendo luctui destinauerat, in ea mæroris significatione consumpsit. His exactis, primo quoque tempore Olisippone Eboræ venit, Ludouici sepulcrum reuerenter inuist, mortuale sacrum, funisque exequiale se coram celebrandum rite curauit: fuitque pro laudatione funebri Rex idem mutus, ac mæstus: argumentum illustre opinionis eius, qua virtutem, ac meritum instructoris quondam sui complectebatur. Hæc regij in Societatem fauoris documenta, omisis alijs multo pluribus, quæ suis per historiam locis sparsa sunt, equidem aliquantò fortasse latius commemorari; vt potissimam, ac veram fallacis eius, aduersæque famæ causam semel in conspectum lectoribus darem. Tantæ siquidem, & tam vulgatæ significationes

196

Rex Consalio
sacrificanti mi-
nistrat.

197

Regis dolor de
Consalio ægri-
tudine, ac mor-
te.

198

Quid se de e-
a morte conso-
lantibus respon-
derit.

199

Olisippone ad
Consalio sepul-
crum accedit, ac
veneratur.

amo-

amoris, ut in admirationem rapuere animos omnium; ita apud subitios quosdam, & minus æquos rerum æstimatores obtinere, ut quicquid Rex aut olim fecisset, aut facturus in posterum esset, Societati, tanquam auctori, tribuerent; oblit, aut minus animo pensantes, illum pupillari iam ætate deposita, stipatoribus non minus obsequium, quam obnoxium, licet nunquam amorem, ac beneficentiam erga præceptores exuerit, excussisse tamen, ut plerumque contingit, obsequium, ac quod diu momorderat frantum abiectis, recepisse semet in principem, propriamque magis indolem, & consilia huic obsecundantia, quam magistrorum regimen respectare in futurum cepisse. Sed quicquid aliqui falso commenti sunt; illud licet sine iactantia profiteri Sebastiano disciplinam planè optimam ab Ludouico contigisse: sed exitus præstare quis, nisi Deus potest humanarum Dominus voluntatum? Consaluius ea erat opinione virtutis, & prudentiæ, ut in Societate, quæ viris sapientibus abundabat, Laynio Generali Assistentens, hoc est vnus è quatuor post Præpositum primis, in generali Conuentu lectus esset. Ioannes Tertius Lusitaniæ Rex multifariam inclutus, eum à Confessionibus sibi legit, & Joanni Principi institutorem. Aiebatque Catharina Ioannis Regis Vxor, sibi ipsum Regem mandasse, ne quem Sebastiano, præter eum, præceptorem opponeret: eoque tantum, ut eum Roma acciret, Regina contendit. Tantus ergo vir priuatis omnino studijs vacuus, non spe terreni commodi ab tramite recto, non incommodi metu abductus, ita formandum suscepit Regem; ut in eam curam totus & mente, & animo insisteret. Cunctis in precibus, & sacrificijs eam rem Domino commendabat: permulta, ut tota in Societate fierent à Generalibus impetrauit; illud insuper precatus; ut permitteretur sibi cuncta sua sacrificia in eam duntaxat causam referre. Ex quo facile intellectum est, quàm piè, sanctèque educatus Rex ille sit. Atque, ut hoc etiam exet specimen, hæc præcipuè capita Ludouicus ei grandiuiculo commendabat. Primum omnium, ut timorem Domini perpetuè conseruaret, eiusque custodiret præcepta. Tum daret operam, ut in omnibus oris acquisita recens ditionis plurimum augetetur Christiana fides. Ad hæc Reginam Catharinam Aniam veneraretur in primis, ac diligeret, eiusque obtemperaret voluntati: aptos ad id sæpè locos è diuinis literis, vel ex grauibz Auctoribus sententias ei proponens. Præterea curaret, ut vbique suorum Regnorum vigeret iustitia, bonisque honores, malis pena redderetur. Denique ijs publica demandaret, munera, qui meriti essent, quique plus commendationis à virtute sua, quàm ab necessarijs haberent. Eiusmodi inter monita enutritus Rex, libellum sibi ipse confecerat, in quem vniuersam administrationis formam descripserat, quam habebat in animo sequi. Neque hanc doctrinam Ludouicus è suo duntaxat ingenio, vsuque cum Deo promebat; sed ex Auctoribus quoque grauissimis, qui de Principum institutione libros ediderunt, quos & conquirebat, & terebat perdiligenter. Ex quo labore duo in primis est consequutus. Primum, ut quoad Rex in eius disciplina fuit, regnum optimè administraret, & spes, si postquam mors ipsum subduxerat, mortales sefellisset; nulla deberet in præceptorem nota redire. Cùm, quæ calamitas, & mutabilitas est humanarum mentium, nimium sapè videamus discipulos, filiosque degeneres. Deinde coronam sibi apud Deum insignem peperit, & placidissimam in morte conscientiam, quod suo loco narraui: ut interrogatus eo articulo, numquid haberet, quod ad animi sui leuamen existimaret apud Regem curandum; Dei gratia, nihil planè esse responderit: alioque in sermone adiecerit sub eundem articulum apertum scilicet, ac veracem, grates se magnas Deo agere, ob multa in se collata beneficia: sed præcipuè, quòd cùm duorum Regum Ioannis Tertij, ac Sebastiani confessiones audisset; multoque apud eos in honore fuisset, ac gratia; nunquam tamen hinc tentatus est, ut vel suis commodis priuatim, vel consanguineorum studeret. Et mihi quidem hoc vnicum luce clarius argumentum est, studiosissimum regiæ salutis, ac stirpis Ludouicæ fuisse. Nam si vir innocens, ac religiosus fuit, planè hoc suadebat virtus: si non ita bonus, suadebat studium erga propinquos, quibus Regis gratiam, vitam.

200
Consaluius
quanta fuerit a-
firmatione vir-
tutis, atque pru-
dentia in So-
cietate.

201
Quanta præsti-
terit, ut bene
Regem institue-
ret.

202
Monita præci-
pua à Consal-
nio Regi data.

203
Rex sibi libel-
lum conscribit
ex Consalui
monitis.

204
Bonæ Regis in-
stitutionis fru-
ctus.

vitamque conseruare haud dubiè voluisset. Feramus igitur arcana Dei iudicia æquo animo, & veneremur, qui permittit seu studio gloriæ nimio, seu dilatandi Christiani nominis, seu arcendi ex propinqua prouincia Turcarum imminentiū vires, cum speraret Afrorum gentem magna ex parte viso Rege Seriphio, quem reducendum in regnum sulceperat, cum exercitu redeunte ad eum transituram: audaciū, quàm consultiū suum caput, & progeniem regiam in discrimen vltro coniecit. Patres vbi viderunt planè ei deliberatum expeditionis consiliū; non solum Patrem Mauritium, sed & alios è Societate quindecim ad consolandos, incitandosque milites periculorum socios addidere. Hi, quemadmodum copiarum regiarum, partim subititerunt in classe, partim descenderunt in terram. Eminuit inter eos, qui descenderant Alexandri Villaregij caritas. Nam cum vehementissimis torreretur ardoribus, quippe ætate summa, suoque ingenio torrida Africa, & milites, præsertim germani, præ insolentia cæli, & æstus non solum languore diffuerent, sed etiam grauibus corripentur morbis; præsto erat cunctis, adiuuabat gradientes, tollebat in humeros, qui stare non poterant, ad Nosocomium deferebat, alloquio, opera, alacritate recreabat. Isteque demum cum prima in acie, ad conferendam pugnam signum, Christi Domini crucifixi effigiem sustulisset, nec destitisset nunquam intrepidi Christi militis animum ostentare; in manus hostium cum ceteris Socijs, qui descenderant, venit, præter vnum Mauritium, quem ferunt Sebastiani lateri summa fide, & constantia adherentem, in acie cecidisse. Pro Sebastiani anima tanquam pro sex Collegiorum fundatore, & aliorum promotore insigni, cuncta in Societate Sacerdotes singuli vicena quina sacra facere iussi sunt, itidemque toties ceteri orare. Vbi funestus nunciū in Lusitaniam venit, summis, & infimis mœrore consternatis, Leo Henricus delectus à nobilitate est, qui Cardinali, ad quem Regnum pertinebat, in Canobio Alcobaza per id tempus commoranti, rem nunciaret. Abeo Euerardus, vt qui norat animum Patroni beneuolentissimum, datis literis, ipso statim initio institit, vt sic attemperaret studia sua erga Societatem; nulla vt in re eius alumnos ab institutis suis aliena vellet occupari: id affirmans summum regiarum benignitatis, atque magnificentiarum pignus fore. Quod fecit Rex vetito Leone quicquam negotij civilis suscipere. Hoc eodem anno etiam Catharina Sebastiani auiæ vitæ cursum absoluit: quæ perpetuè suæ erga hunc Ordinem beneuolentiæ nequaquam obliterata, supremis quoque eum tabulis honorauit. Qui sanè honor eò pluris æstimandus nobis, quod cum virtuti eximie implicitus esset, hanc ipsam ex disciplina Societatis exultam nemo ignorabat. Nam ex ea cognitorem, moderatoremque conscientiarum suarum delegit egregium virum Michaëlem Turrianum, quo cum assidue versabatur, arcanaque pectoris, & negotia æternæ salutis communicabat. Ad hæc frequens in Templo Societatis erat: eidem in tantum addicta; vt princeps, rerumque dominatrix femina non modo præsentiam illi suam exhibere, sed operam quoque ac regium ministerium veluti locare non erubesceret: suis quippe manibus gestiebat telarium ipsa fatigare, cælesti exornanda hostiarum pretiosa ex auro, picturaque textili velamenta conficere, sacris consuendis linteolis, quæ diuino corpori in ara substernuntur laborare, ipsdemque amyli cremorem per se ipsa illinere: quæ iam obsoletiora, quàm vt cæleste ministerium decerent, Elisabetha Infantis Duartis vxor, exemplum Catharinæ sequuta, suis, & ipsamet manibus vnà cum regali sobole eluebat, purgabatque, facta ijs ab summo Pontifice sacras hæc telas contrectandi potestate. Ita regnatrix ea familia diuinum obsequium ab Societatis beneuolentia, studioque nunquam separabat. Cuius illud quoque fuit locupletius documentum. Cum enim ab Ioannis Regis obitu Catharina, Sebastiani nepotis adhuc imperio immaturi vicem gereret, regnumque administraret, publico bono consultum putauit, vt scholas Theologiæ facultatis, quæ in Academia Conimbricensi explicabantur, interpretandas omnes, curandasque Societati tribueret. Neque rem amantiùs excogitauit, quàm perficere conata est. Nam accito in complementum magis, quàm arbitrium deliberationis huius Michaëli Turriano, cum consilij sui rationem

205
Arcana Dei iudicia veneranda.

206
Quæ fortè mouerunt Regem ad expeditionem in Africâ.

207
Sexdecim è Societate cum Rege in Africam missi.

208
Alexandri Villaregij caritas erga milites.

209
Suffragia à Societate pro defuncto in bello Rege.

210
Euerardi literæ ad Cardinalem, & Regem Henricum.

211
Catharinæ Sebastiani auiæ mors, & laudes.

212
Eiusdem in Societatem beneuolentia.

213
Michaël Turrianus eidem à confessionibus.

214
Reginæ Elisabethæ laudes, & in Societatem caritas.

215
Academiarum Conimbricensis Scholæ Societati proponuntur.

- nem exposuisset; is qui Prouinciã vniuersã cum potestate moderabatur, exemplo adductus Sancti Ignatii, qui non multo ante oblatam sacræ Inquisitionis administrationem eodem in Regno defugerat, qua erat & modestia, & auctoritate, perfolutis demissè gratijs, excusatoque munere grauiore, quàm ferendo Societas esset; rogauit, vt pro summa sua in eam caritate, ne vellet ipsam tanti honoris inuidia fatigari: siquidem quæ à pluribus emulatores expetuntur antelatum opprimunt, si præsertim in possessionem ab alijs iam occupatam immittitur: non deesse in toto Regno viros virtute, & doctrina præstantes, qui tueri Academiæ dignitatem facillè possent: illis sua maiestas vti pergeret: Patribus factis fore honoris, & muneris, si laboriosas Grammaticæ scholas, quibus initiati nuper fuissent, & quas ambiunt oppidè pauci, procul ab odijs explanarent; diuinæque gloriæ, ac Ciuium commodis inservirent. Quo religiosæ moderationis exemplo sagax, ac virtutum intelligens Regina non sine admiratione delectata, votis eius indulgè, ac Societatem oneri destinato, non minore beneuolentia, quàm qua subijcere voluerat, demum exemit. In Angolana missione iam paulatim inter Aethiopes diuinum semen propagabatur. Hoc primum anno baptismus celeberrimus in Oppido Sancti Pauli Loandæ Insulæ altero die Paschæ apparatu splendido peractus. Deduxere Patres Cathecumenos ordine, cum ardenti candela in altera manu, & ramo palmæ in altera, inter varium carminum, sonorumque concentum. Septuaginta erant numero candidati Aethiopes, Quæ species ita commouit populum; vt alijs Pagis venirent vtro accersitum Patres, vt ad ipsos quoque baptizandos accederent. Adeo messis parata erat copiosa, nisi obstaret egestium paucitas. Nec multo post magnum factum est damnum obitu Patris Garziæ Simonij. Publico quasi luctu mortem eius indignæ prosequuti: quibus non solum quasi Pater vnice carus, sed etiam miraculo erat, quod ipsorum lingua eos alloquebatur, erudiebat, audiebatque contentes. Quarto Idus Maij ritè Ecclesiæ communitus præsidij Aethiopicos ætus cum cælesti amenitate mutauit. In eius locum Pater Balthasar Barrera summus est Lusitania.
- 220** Interrupit Euangelij progressum hoc quoque anno in Salfettis prope Goam strepitus belli. Nam cum ex anni superioris rebellione res ad pristinam quietem prope emerisissent, grauius contra ipsam Urbem, & Insulam Goam mouit bellum Idalcã, cuius ditioni Salfettanæ terræ continentes primæ motum sensere. Inde coacti Patres Goam sese recipere, Christianis magnam partem sequutis, perque Pagos Insulæ, & paræcias distributis, diuinis, humanisque subsidijs præsto fuere. Egregium constantiæ specimen dedere Neophyti tanta in calamitate, non solum æquo animo patria sede, copiosisque relictis; sed aliqui etiam legis diuinæ causa seruitutem, cruciatum, ac necem perpassi. Accessit ad militarem vexationem morborum quoque acerbitas, qui fusi per Urbem nullam neque interdum, neque noctu Patribus quietem dabant: cum ferè nemo satis conscientiæ suæ factum arbitraretur, qui supremo tempore non apud illos peccata deposuisset. Collegio verò grauius occupato, Cocinum pars Sociorum translata est, misso pariter cum discipulis philosophiæ Magistro: aliquot etiam, tanquam annuum tributum, meliori vitæ traditi. In his fuere Christophorus Aloysius, & Antonius Acofta: ille oræ Piscariæ, hic Salfettano Collegio præfectus. Vtrumque Indi Christiani, tanquam parentem luxere. Amabant quippe eos ipsi amore verè paterno, inque laboribus eorum causa obeundis, in Mapalibus, in periculis denique, & insectationibus sustinendis triumphabant. Acofta olim è Lusitania inter Patres ad Abassinos profecturos aduectus, etiamnum cupiebat primam obedientiæ destinationem exequi, prouinciãque illam tam laboriosam, ac sterilem attentare. Præter hos Petrus Alphonfus obiit chirurgiæ apprime peritus: qui in Societatem admissus Scholasticus, Sacerdotijque curâ maioris, diuinæ laudis, ac suæ humilitatis studio posthabita, duos & viginti annos primum Goæ, dein in Salfettis, cum translatus eò Nosocomium est, indigenis ægrotis curandis pari caritate, scientia ac felicitate operam impendit: quæ tanto

216
Societas eas
renuit.

217
Angolæ missio.

218
Solemi pompa
Baptismus
multiatur.

219
Garziæ Simonij
obitus, &
laudes.

220
Balthasar Barrera
illi infectus.

221
Salfetta ab Idalcã
bello
vexata.

222
Neophytorum
tolerantia.

223
Salfettæ & morbis
tentatæ.

224
Christophori Aloysij, & Antonij Acofta
obitus, & laus.

225
Et Petri Alphonsi
chirurgiæ periti.

tantò salubrior prædicatio fuit ad lucrandos Christo Indorum animos ; quantò pulchrior est forma pietatis rebus , quàm verbis expressa , mouentque magis sperata bona , cùm præsens quoque fructus commendat. Nam cùm Ethnicos æquè exciperet benignè , diligenterque curaret , quàm Christianos ; capiebantur homines nouæ exemplo caritatis , & religionem talium magistram operum hinc quasi ex fidei nota æstimantes , vltro complectebantur. Et quidem tanta erat opinio inter infideles Salsertani Nofocomij ; vt cùm in superiore bello Mauri Ecclesias euerentes ad id venissent , reueriti sint , nec ausi contingere : quòd dicerent illam domum Dei esse , & caritatis. Susceptæ etiam frugiferæ in primis excursionis ad prædicatorios milites arcium Onoris , Barceloris , & Mangaloris , vbi penuriâ Pastorum , quibus annum iam quartum carebant , obruti peccatis iacebant milites. Tot inter aduersa tamen aliquid etiam profecit Euangelium. Neptis Mealis , ad quem Idalcænis regnum pertinet , ad fidem perducta , & baptizata est magna pompa sexto Kalendas Nouembris. Eodem die post meridiem Rodolphus Aquauia priuatim viginti homines sacro fonte abluit , quam primum cupiens suæ culturæ primitias Deo offerre. In his fuit vir Maurus gener , qui nullius mortalis suauis petiit venit baptismum ex Balegate , quàm ocyssimè expiari cupiens , quòd , vt aiebat , nesciret quando esset moriturus. Ecce autem statim à baptismo , ita soluta est narium vena ; vt cum immensa copia sanguinis supremo spiritu emisso , eodem tempore in militantem , triumphantemque Christi Ecclesiam adscriptus sit. Sed locus postulat , & personarum claritas , vt aduectorum ex Europa Sociorum hoc anno distinctius fiat mentio. Primum Aloysij Ataidij secundum ad Indicam administrationem pro Rege tendentis flagitatu , Pater Melchior nuper in Lusitaniam aduectus ex India , vt ibi Prouincia eius negotia procuraret , reuertit , eique Christophorus Castrius socius additus. Deinde nono Kalendas Aprilis quatuordecim tres in Naues distributi , lecti omnes discesere. In Naui Sancti Georgij ibat Martinus Syluius , qui Romam venerat Prouincia Indiæ Procurator , Rodolphus Aquauia , Franciscus Pafius , & Georgius Caruaialus , nuper Sacerdotio in Lusitania initiati , & Rogerius Bernuottus Belga adhuc Nouitius. Omnes ad magna in Dei gloriam molienda animos ingentes ferebant. Sed præcipuè Rodolphus , qui eam expeditionem , cùm Romæ iam tertium annum daret operam Theologiæ in Collegio Germanico , magnus ad eius iuuentutis virtutem , ac doctrinam adiutor , summis precibus impetrarat , præcipuè martyrij cupidine : ita ab mortalitate , ac sensu carnis abstractus , vt ne significaret quidem eam voluntatem Claudio patruo suo , quem nec Pater Generalis super ea re consuluit. Adeo perfectè summa ratio , & Dei gloria administrabat omnia , nullo respectu terrenarum necessitudinum. In altera naui , quæ Sancti Aloysij nomen habebat , Eduardus de Sande , Michaël Rogerius , & Balthasar Siguera Sacerdotes , Matthæus Riccius nondum Sacerdos , & Dominicus Ferdinandus rei domesticæ adiutor. In tertia , cui nomen a Bono IE SV , tres item Sacerdotes Nicolaus Spinula , Lupus Abreus , & Georgius Ferdinandus , cum Ioanne Gerardino adiutore vitæ domesticæ vehebantur. Quo ex numero præcipuam claritatem adepti , Rodolphus , qui martyrij lauream in Salsertis reperit , Michaël Rogerius , & Matthæus Riccius , qui primi in Sinarum mediterranea penetrarunt. Omnes secunda nauigatione vsi , & magno vectoribus toto cursu adiumento fuere : qui cùm dispersita inter se haberent munia , sua quique in naui , Rodolphus præcipuè curandis ægrotis occupabatur. Goam vbi peruenere ; singulari missos Dei instinctu Prouincialis professus est ad componenda nonnullorum lenitate laborantem domesticam disciplinam : nec dubiè aduasse Euerardo Deum tantæ homines virtutis vt legeret , mitteretque eo rerum articulo : quemadmodum adfuerat , cùm miserat spoliata funeribus Prouinciæ cum Valignano tantum præter opinionem omnium supplementum. Neque recens aduæcti ad cetera solum , verum etiam ad studia literarum excitanda opportuni fuere : ac Rodolphus absoluendæ philosophiæ , reuocatis Cocino studiosis , prepositus est : Michaël Rogerius in oram piscariam

226

Mauri Ecclesias vastantes Nofocomio parant.

227

Missiones ad milites in præsidij arcium.

228

Neptis Idalcænis solenni pompa baptizatur.

229

Rodolphus Aquauia laborum suorum primos legit manipulos.

230

Mauri singularis prædicationis.

231

Ex Europa in Indiam veniunt P. Melchior , & Christophorus Castrius.

232

Tum Martinus Syluius , Rodolphus Aquauia , Franciscus Pafius , Georgius Caruaialus , Rogerius Bernuottus.

233

Tum Euerardus de Sande , Michaël Rogerius , Balthasar Siguera , Matthæus Riccius Dominicus Ferdinandus.

234

Tum Nicolaus Spinola , Lupus Abreus , Georgius Ferdinandus , Io. Gerardus.

235
Emm. nuel Texeira componit
dissidium inter
Vrbis, & Clas-
sis præfectos.

236
Pompa in de-
dicatione Ec-
clesiæ Angama-
lensis.

237
Goæ Franciscus
Dionysius Re-
ctor Coccini,
Lazarus Lo-
pius Concionator
deficiunt à
Societate.

238
Dionysius Co-
cino profugit,
Lazarus ad Do-
minicanos se
transfert.

239
Lazarus apud
Augustinianos
deponitur. Inde
fugam capessit
in Lusitaniam.

240
Dionysius capi-
tur, & inter
Tyrones repo-
nitur.

241
Domum dimit-
titur.

242
Gregor XIII.
duas Societati
Apostolicas li-
teras concedit.

243
Nostrum India
ad Carthusia-
nos transire
non possunt.

scariam missus, statim uti cupiebat labores in Dominica vinea exorsurus: Franciscus Patus Collegij minister creatus. Ceteram per Indiam Borealem iuxta & Australem satis res bene gesta: sed maxime in Insula Salfetra ad Bazainum, ubi duo toti Pagi ad fidem conuersi. Bazaini Emmanuel Texeira Rector magnum sedauit inter Vrbis, & Classis præfectos dissidium: inde ortum, quod quaedam Præfecti Vrbis mandata Classiarum contempserant. Iam utrimque ad bellum civile animi exarserant, nec erat facile viam inire compositionis. Sed Deus noluit tantam Diabolo, & hominibus christiani nominis hostibus creari latitiam, ut Lusitanorum vires non parum attrita, se prorsus ipsæ conficerent. In ora australi præsertim in imbuendis catechismo pueris. Conciliauit gratiam vniuersi populi Angamalensis Ecclesiæ, quæ assumptæ Deiparæ dedicata est, celebratus magna pompa Cocinensium Patrum opera anniuersarius dies. Derulere Cocino ad Templi, & Sacerdotum ornatum quicquid in sacra suppellectili habebant spectandum: adductis ad canendum, quibus utebantur peritis siue voce, siue fistulis. Hi more latino cum vespertinas preces peregerant, quæ tum primum magna populi voluptate audita ibi sunt; suas suo ritu peregerant Catenares. Tum denunciata est indulgentia, quam Pontifex concesserat. Postero die sacrum magna cerimonia Patres exequuti supplicationem instituunt. Effigies Lauretane Virginis præferebatur: duo chori, alter latinè, alter chaldaicè Dauidicos psalmos alternis canebant. Subinde Catenares suo ritu sacrificium peregere: habitaque concione ab vno è Patribus, cui Romana Ecclesia sub vnica tantum forma diuinam Eucharistiam præberet laicis; eo modo plus mille communicarunt: canentibus interim eadem alternatione hinc Latino choro, inde Chaldaico, iucunditate populi maxima. Inter hæc Cocinensis Collegij, & Goani obsecrare auctoritatem Diabolus conatus est, Francisci Dionysij, & Lazari Lopij defectione. Dionysius Collegio præerat Cocinensi. Lazarus plausu populi non mediocri Goæ concionabatur. Vterque iam dudum in consuetudinem secularium se effusus dabat: inde paulatim in eorum, quos coercere debebant, transgressi mores, licentiæ, quam quærebant, mutandi Ordinis voluntatem obtinent. Tanquam ad Carthusianos transiturus Dionysius Cocino profugit. Lazarus ad Dominicanos Patres se confert. Hi virum doctrina, & facundia notum, rati tranquillandi animi, ac perfectionis studio agi, suo statim habitu ornant. Rodericus Vincentius Prouincialis ne impunitas vnius multorum habebat, constantiam, postquam alias frustra tentarat vias, ad hominem recuperandum, pontificio diplomate, & concessis eo adiumentis vititur. Quibus factum ut Didaci Menesij, quem Rex Governatorem post Barretum nominarat, indulgentia, deponeretur apud Augustinianos, dum causa amplius cognosceretur. Inde sibi timens Lazarus clanculum fuga elapsus tandem in Lusitaniam nauigauit: iam ne mutare posset Ordinem valetudinem obtendens. Dionysius in Prouincialis manus cum venisset, & quod penitentia edebat signa; inter Tyrones refingi cepit. Verum quia mores non mutabat, antequam rursus maiore cum Societatis nota quicquam committeret; iussus est suas res agere. Erat hominis Castellani filius, sed ex matre Casra, ex qua colorem, & oris figuram ferè traxerat. Sat habebat literarum, & consilij: eam ob rem Valignanus cum inuenisset in Collegio Goano iacentem ad consultationes adhibuit suas, & mox Cocinensi Collegio, præsertim penuria hominum urgente, præfecit. Sed euentus docuit, non semper communem rumorem spernendum. Horum fuga, & turbæ fecerunt, ut Gregorius Pontifex Romæ duas Societati apostolicas literas concederet. Alteras, quibus grauer dolens diploma Pij Quinti contra Societatis Apostolicas, non perinde acceptum, ut debuit, illudque confirmans, omnes in posterum tergiuersandi causas succidit. Alteras, quibus degentibus in India transitum ad Carthusiam obstruit: cum iam longo doceret experimento usus, præsertim in Brasilia, postquam laborum Indicorum tædio, specie recessus ad contemplationem in oras meliores remearant, plerisque omni religionis cura omissa, seculo licen-

licentiæ mancipare : ac si qui ad Carthusianos transirent; eos vel non perseuerare, vel adeo turbulentem, & seigniter; ut nullo suo profectu, ceterorum Monachorum pacem, disciplinamque perturbarent. In ora Trauancoriensi venerationem auxit rebus diuinis insigni miraculum. Cum Regulus iussisset tres Ecclesias incendi, metum obtendens, ne in arces Lusitanorum euaderent, quamuis ex palea, & arborum ramis constarent; Crucem quoque iuxta constitutam Barbari conantur incendere: cumque aggesta circum palea, & arida materia vehementer ardente, ignem Crux non comprehenderet; deiecere ad terram, & in altari, quod Ecclesiæ fuerat stratam, rursus magna vi pabuli flammæ aptissimi aggesta conantur absumere, sed frustra. Itaque in admirationem versa gens ablitit incepto, reque cognita Christiani eundem in locum venerandum signum restituere; multo etiam quam ante religiosus adorantes. Illud nihilominus mirum, ac celebre fuit diuinæ vindictæ exemplum. Præfectus, qui sacras ædes incenderat, ambobus luminibus captus est. Quin illud quoque animaduersum est. Quandiu Christiani illi casuere sacrificio diuino, ob incensas Ecclesias, cum omnes piscatu victitent, nihil capere potuisse: at eo die, quo primum restituta Ecclesia sacrum factum est; immensam vim piscium captam, eandemque quæ olim fuerat, postea vbertatem perseuerasse. Hæc quanquam ad annos superiores non dubito pertinere; cum certus locus non liqueat; in hunc conieci, in quem Cocinensis Collegij literæ retulere.

Tertio Nonas Iulias Machao quaterni Patres, Fratresque in Iaponiam disceserunt, nauigationis opportunitate vndecim mensibus expectata, vno Tyrone in eandem expeditionem misso, Machai piæ vita perfuncto, Sacerdotum tres Itali erant. Paulo serius discessum è portu est, nec sine metu tempestatis: cum iam ventus, quem Typhonem vocant, in eo tractu perniciosissimus, dedisset argumenta sui exortus, eoque timeretur pestilentior, quoddam aliquot annos prope siliu erat. Postridie Iduum Iuliarum quinquaginta leucis procul Iaponia subsolanus exortus nonnihil vndarum exciuit. Sed timebatur plenilunium, quod instabat, nec sine causa. Tertio post die ecce Typhon tanto strepitu, & furore; ut omnes statim animum desponderent. Erant tres Nautæ in Scapha, ad quos cum quatuor summissi essent auxilio ad exhauriendam aquam quam ingerebant fluctus; cum neque hi possent obistere; dum vociferantur miserando clamore, frustra auxilium implorantes, absorbetur Scapha, & illi sparsi, fluctuantisque per vndas cernuntur. Quorum duo, qui Christiani erant, probi que aliquandiu spectati manibus sublatis in Cælum, se Deo supremo illo tempore commendantes. Clamor repente in Navi iubentium præcidi funem, ne pondere mersa Scapha Nauem vrgeret: ac pro se quisque ex paucorum casu suum præcipientes exitum; rationes animæ suæ raptim componere. Patres proposuere Deiparæ effigiem ad Nautis malum. Ad eam singulitate cum ploratu, ac gemitu percipientes pectora, publicè sua crimina euulgantes, & ad se tempestatis trahentes causam: alijs attonitis, ne ad id quidem restabat animus. Quidam in Naucleri vultum intentis perstabant oculis. Is uti fluctus, & impressiones variè ingruebant, ita alternabat colores: adeo intentus in clauis moderatione declinando maris incursu, expromendisque vltimis artibus viribus; ut totus ad id collectus, nec hisceret, nec respiraret. Prædixerat nisi dolonem (id enim tantum velorum habebant) ventus infringeret; velle cursum dirigere in Coriam, quæ Insula est procul Iaponia Barbarorum crudelitate insignium, ut saltem captiuitate naufragium redimerent. Sed dolo, in quo vno spem habebant, paulò ante clausum diem frangitur, ac subinde gubernaculum. Ita Nautis planè ludibrium ventis, insanoque mari relicta; Patres, Fratresque sese complexi vnum conueniunt in globum pariter morituri: itidem ceteri vectores sese inuicem, & Nostros amplectuntur. Vosque beatos, aiebant, quos non argenti in Iaponiam sitis vehit, non hunc in locum quicquam mortale, sed tantum religio adduxit. Vos quidem prope Martyres occumbitis. Hæc cum dicerent, quidam militum, ac iuniorum applicabant se ad eos, ut pariter more-

244

Dum tres Ecclesie, ex palea & arborum ramis constantes Regis iussu succenderentur; Crux succendi non potuit.

245

Præfectus, qui Ecclesias succenderat ambobus oculis orbatur.

246

Dum Christiani diuino sacrificio; etiam & piscatu carent.

247

Macao octo discedunt in Iaponiam,

248

Tempestatibus iactantur.

249

Absorbetur ab vndis scapha.

250

Imago Beatæ Virginis male affigitur.

251

Nautarum omnium que trepidatio.

252

Velum, & gubernaculum frangitur.

rentur. Nec omnes diuinæ eius lucis radium sterilem reddidere, vt infra nar-
 rabo. Iam grauius gemebat nauis, iam fragor conquassatorum laterum, stri-
 dor, sibilusque procellæ, conuulsi murmur Oceani, vndarum irruentium
 moles, ac fremitus grauius ipsa morte exanimabant. Plerique se abdiderant in
 penitus reposita, ac cœca loca, stratosque viuos quodammodo sepeliuerant: alij
 circumdatis collo arctè Rosarijs, expiatisque confessione animis, fortius expe-
 ctabant supremum momentum. Socij se inuicem adhortati, oblati ijs ærumnis
 pro Purgatorij pœnis, rogantes Dominum, ne ex eo numero, quemquam vel-
 let palmæ expertem fieri, exercendis Theologicarum virtutum actionibus, im-
 ploranda Beatissimæ Virginis, ac suorum quisque Cælestium patronorum ope
 occupabantur: identidem ad Deum orantes: Non mea voluntas, sed tua fiat.
 Ecce autem repentè alterâ parte immensæ vndæ dorso surrecta, alterâ in hiatum
 delapsa, sic in latus Nauis inuertitur; vt carchesio aquor flagellaret. Tum
 omnes tanquam supremum, Deus miserere, inclamantes corruunt: haud dubiè
 potèd prouoluendi in Salum, ni transuersa tabulata ruentes tenuissent. Nec
 tamen alia defuere pericula. Vnus Lusitanorum fortè ita in arctum inseruit
 collum, vt nec se expedire, nec vocem mittere, aut spiritum posset, mox sus-
 focandus, nisi Pater Antonius Prænestinus memor Christi caritatis, vel cum
 suæ vitæ discrimine, opem ei tulisset. Bis præterea nauis tota sub vndis fuit.
 Tandem cum iactura facta, & alijs artis nauticæ leuamentis paulò meliùs iacta-
 tionem ferret, quamuis nondum spes vitæ redisset, dies illuxit, & fortè erat Do-
 minicus: cumque luce concidit ventus, conquieuit tempestas. Fit gratulatio
 Numini, & Cælestibus, exiliunt, qui se abdiderant, è latibulis; quasi rediuiui è
 sepulchris: mutuos ruunt in amplexus: se inuicem, quasi fratres eodem natali
 renatos, intuentur: suos quisque casus commemorant. Sed latitiam noua cura
 interpellat. Die aliquantum adulta terra apparet: verùm non Iaponia, sed Co-
 ria. Vbi cognitum diuini quidem beneficij fuisse dolorem fractum: qui si per-
 stitisset; paucis horis compulisset in siccum Nauim. At meror recruduit, tan-
 quam ex furore maris traderentur in hominum crudelitatem. Neque enim erat,
 quo Nauis regeretur spoliata gubernaculo, antennis, ac velis, malo prærà fra-
 cto, lateribus conquassatis. Ad hæc deficiente iam aqua, & comæatu, im-
 pendebat fames. Nauarchus, & milites accedendum ad Insulam putabant. Pos-
 se, cum trecenti ferè idonei pugnæ adessent, locum aliquem muniri, & interim
 aquam peti, ac nauigiolo ex materia nauis concinnato accersiri auxilium è Ia-
 ponia; præstare enim cum hominibus pugna in terra, quàm cum inexpugna-
 bili fame, ac siti inter vndas. Quid enim fore, si ita exarmata, & lacera onera-
 ria mare quicquam moueat? Contra Gubernator, & alij quidam, Deum non ex-
 traxisse tantum numerum hominum è faucibus marinorum monstrorum, vt ef-
 sent præda Barbaris: terram peragrè adiri posse: milites distributos ad nauis, &
 aggeris defensionem neutri pares fore. Quò verò irent aquatum, cum nemo
 esset locorum peritus? Quid si procul aqua petenda? Patres noluerunt senten-
 tiam dicere, quanquam miro terræ desiderio tenebantur: sed rem Domino præ-
 cibus commendabant. Sub vesperam ortus ab terra ventus nauim cœpit repe-
 lere: qua vsus opportunitate Gubernator: Inuigilate, inquit, comæatui, ac
 præsertim aquæ dispensandæ: istinc nostra pendet salus: non est nobis, nisi in
 Iaponiam descendendum. Ita vix diuidi cœptum panis, & aquæ in octonos vi-
 ros, quod vni satis alioqui foret. Cum ea inedia Naui modò præeunte puppi
 modò ex lateribus pulsa modicis progressionibus tandem ad Insulam Iaponiæ
 Iuquiximam peruenere. Hic iactis anchoris, cum iam vacaret minora sentire
 mala; nouus Mercatores proiectis ex mercibus dolor incessit. Fuere quos in
 ea tempestate ita ludibria mortalium rerum exaturarunt; vt ad certiora con-
 uerso cursu negotia, deuouerint se Societati: quorum recepti aliqui, alij in ad-
 uentum Patris Visitatoris dilati. Iquixima quinque leucis Firando distat. Qua-
 re cognito Patrum aduentu, Sebastianus Consaluius, qui Firandi sedem ha-
 bebant, accurrit, aliquid ad miseros recreandos ferens. Inde tandem in Bungum
 perue-

253
Mortem expe-
ctantium pic-
tas.

254
Marinæ aquæ
supremam ma-
partem qual-
faut.

255
Bis nauis sub
vndis fuit.

256
Tempestas se-
datur.

257
Nouum pericu-
lum.

258
Varia, & contra-
ria consilia.

259
P.P. sententiam
suam non aperi-
unt, sed rem
Deo commen-
dant.

260
Iaponiam tes-
tunt.

261
Sebastianus
Consaluius Fi-
rando accedit
ad nouos So-
cios subleuan-
dos.

peruerti, ut edificandæ linguæ operam darent, reperere cuncta in gratulatione ob recentem Senioris Regis baptismum. Quippe mira in Ecclesia Bungenſi rerum vicissitudo fuit hoc anno. Nunquam sic alternatim lata tristibus conferta sunt: nunquam nec magis profectum, nec plaga maior accepta. Cicatondonus non potuit concoquere, ut Simon Cicator, cuius baptismus superioris anni tempeſtatem exciuerat, perseveraret christianus. Quare diu, multisque modis frustra concussus, abdicavit, eiecit: Quem Patres domum recepere. Tum cum sorore sua Regis senioris vxore (quam Iezabelem ob mores Iezabeli prisca similes, nominabant Christiani) cumque alijs paris superstitionis mancipijs coniuratione inita, delere funditus Christianum nomen decrevit. Occidit assidue seniori pariter, ac iuniori Regi, & multis confirmat falsis testibus, nouæ religionis nomine proditorem strui: novos istos cælestis Regni prædicatores Iaponiæ Regnis insidiari. Ea causâ laborum tantum suscipere in faciendis Christianis; ut cum idoneum numerum ad sese traxerint, accersant Classẽ ex India, quæ Iaponiam inuadat, ipsique, Rege sublato, dominantur. Hæc astuti, peritioresque calumniarum artifices iactabant: cetera Nobilitas irrisu, & contemptu legis diuinæ mandatis odium conſabat. Nam cum iam diu ex longa pace præter Iaponiæ morem Bungum delicia, languor, intemperantia corrupissent, qui christianam feruorem pati nequibant, in circulis, & conuiujs ludum ex ea sibi faciebant, ut iam puderet esse Christianos, ne vel ludibrio essent, vel de prodicione suspecti: ac Neophytorum alij fidem desererent, alij non auderent palam profiteri, & itare in Templum: Cathecumenus nemo vnus numeraretur: aduersus Patres proditores, dolique feruerent. Hi contra precibus, sacrificijs, ieiunijs, flagellis, quæ Capralis per alia quoque domicilia imperarat, exposcendo auxilio Numinis insistebant. In vno rege Bungensi seniore columen erat rerum. Huic tum, cum omnia Princeps tenebrarum mortifera nocte tentabat offundere, Deo placuit radium diuinæ lucis immittere: & inde quodammodo, vnde grauissimè religio sancta impugnabatur, conuerſionis aditum aperire. Ienxuenſium sectam immortalitatem animi negantium (ut fere ceteri proceres Iaponiæ, quod securiore licentia dedant sese vitæ huius fruendis bonis) ad hanc diem sequutus, quamuis tantum prudentia, iudicijque sagacitate polleret, politiamque christianam sacram, ac profanam pernoſset, ac rebus christianis faueret; adduci nunquam potuerat, ut ferid animum ad catechismum cognoscendum aduerteret. Quin sua in secta volens excellere, ita vanitatem eius intimè hauserat; ut Patres quoque, nempe quos planè sapientes existimabat, eiusdem diceret sententia secum esse: sed eos nequaquam id proderet, quod populis regendis accommodatior christiana disciplina esset. Ceterum cum Iezabel in dies intolerabilior fieret, contraque diuinam legem atrocior, Rex dissimulato consilio, nonis sibi ædibus extra arcem extructis, in eas secessit: ductaque in vxorem matrona, cuius filiam Sebastiano iunxerat, Iezabelem suas sibi res habere iussit. Eodemque tempore Caprali significat, velle se nouam coniugem Christianam fieri: itaque Ioannem mittat, qui rite instituat. Lætus eo nuncio Capralis, Ioannem ire iubens, conuersus ad domesticos: Quis nouit, inquit, fratres consilium Altissimi, num fortè velit per hanc occasionem Regem quoque ad sese pellicere? Date vos in preces, ut pro sui nominis gloria tangat eius mentem, Regemque sibi in Iaponia secundum cor suum fingat. Haud mora, hi secedunt ad preces, Ioannes euangelizat, Rex interfuit cum attentione, ac voluptate mirabili. Item factum reliquis deinceps diebus, prosequentibus Dei famulis pijs preces, itidem Rex catechismum prosequutus, statim scholæ cuiusque capita retractans, superque ijs cum Ioanne differens multam in noctem, sic aucta paulatim cognitionis suauitate, ut quamuis magni momenti negotia posthaberet christiana doctrinæ. Vbi ventum ad susceptam à Christo Domino humanitatem, eiusque sacram passionem, ad vxorem conuersus: Hoc, inquit, mea sententia optimum est omnium, quæ Christiana lex docet, maximique momenti, ac fructuosum. Non hic necesse est ingenium intendere, sed sponte oculos mentis claudere,

262

In Bungum veniunt.

263

Cicatondonus iam à se adoptatum Simonem domo expellit.

264

Cum Iezabele conspirata contra Christianos.

265

Falsas suspiciones Regi insurrexit contra fidem Christianorum.

266

Neophyti aliqui deficiunt à fide.

267

Rex ceteroquin prudens Sectam immortalitatem animæ negantium sequitur.

268

Catechismum audire renuit.

269

Iezabelem repudiat.

270

Sebastiani Socrum sibi matrimonio iungit, & Christianam fieri curat.

271

Adstat dum noua comitæ catechismum docetur.

272

Inter Christianæ fidei mysteria Incarnationem, & Passionem maximè probat.

273
Nova vxor, &
& eius filia bap-
tizantur.

274
Iezabelis furor.

275
Rex multipli-
ces, & raras
Bonzoriorum
commentatio-
nes intermitit.

276
Cur tam diu
distulerit Chri-
stianam fidem
amplecti.

277
Nihil solidi in
doctrina Bon-
zoriorum esse fa-
teatur.

278
Capralem ad se
baptizandum
accedere curat.

279
Nomen in bap-
tismo non vul-
gare sibi impo-
ni desiderat.

280
Franciscus vult
appellari.

281
Catechismum
memoriae man-
dat.

282
Quotidie totum
recitat Rosa-
rium.

283
Familiare ser-
mones de Deo
ac diuinis rebus
habet.

284
Festa ieiunia, &
Sabbato ieiunat.

285
Idola etiam pre-
tiosa demergit
in mare.

286
Baptizatur ve-
na cum septem
Nobilibus, &
apud Patres ei
luna sumitur.

dere, & credere. Vbi satis noua Regina, eiusque filia Sebastiani coniux erudi-
tae sunt, praemonito Rege, tametsi priorem vxorem amiserat, quod per certas
causas matrimonium constans non fuerat, nec poterat cum ea si fieret christia-
nus, sine maxima contumelia Saluatoris viuere; tum christianam legem, cum
sit in omnes absoluta partes, vetare repudia, vtraque baptizatur, Matrique Iu-
lia, filiae Quinta nomen imponitur. Tum scilicet Iezabeli sic ante dolenti, vt
ne sibi vim afferret, dies, & noctes adhibenda esset custodia; cum audiuit Capra-
lem ante Iuliae baptismum voluisse Regem spondere, permanurum cum ea
vsque ad mortem, geminatus est furor: vt admoniti Patres sint, cauerent sibi
a venenis, cauerent a nocturnis incendijs: quam illi custodiam Deo Domino,
cui viuebant, magna ex parte reliquerunt. Prosequente deinceps Ioanne Do-
minico quoque die catechismum, cepit extare etiam fructus in Rege. Mille,
ac septingenta capita quarundam commentationum habent Ienxuani Bonzij,
quorum capitum singulis diebus singula commentabatur ante Rex, quidque
agitasset Magistro Bonzio renunciabat. At vbi intrare eius animum cepit di-
uina lux, intelligens quam inania essent figmenta hominum, intermisit Bonzio-
rum usum, inanumque commentationum. Ad extremum sic Ioannem alloquitur.
Ego homo sum ingenio minimè inconstanti: christianam fidem, statim vt
illata in Iaponiam est, probaui: distuli tamen tot annos eius professionem, quia
tempus opperiebar, quod nunc tandem oblatum est, posteaquam translato in
filium Regno, nactus ostium sum vacandi mihi. Deinde quia penitus volebam
perspicere, quod Iaponicarum sectarum mysteria, perfectioque perueniat. At-
que de ceteris ex vna Ienxuensium experimentum capturus, id circo tanto im-
pendio extruxi cenobia, scientissimos Bonzios aduocaui, tantoque labore in
decretis eorum scrutandis, volutandisque versatus sum. Et sanè nihil vnquam
inueniebam, in quo animus meus vsquequaque conuiesceret: nihil quo mens
clara luce illustraretur. Sed quo in eorum arcana vterius penetraui; hoc
minus tranquillitatis, & obscuriores tenebras inueniebam. Vna Dei lex pacat,
completque meum cor. Itaque renuncia Patri Caprali esse mihi in animo mo-
ras abrumpere. Quoniam in Ximum properat, studeat intra mensem hic adesse:
eius enim manu gaudeo sacro fonte lustrari. Interim quae restant è catechismo
ego commendabo memoriae: vosque mihi nomen non admodum vulgare delige-
tis. Ioanne sic demisso, summisit hominem duos post dies, qui nunciet cur-
ram querendi nominis ponant: subiisse sibi, quem primum vidisset è Societate,
& ex quo audisset diuina, ei Francisco nomen fuisse. Et quia sanctimoniam
quoque eius notam haberet, eo se nomine, quamuis auribus Iaponum subspe-
rum sonaret, appellari velle. Quod multo magis amauit postea, cum pariter
Sancti Francisci Assisnatis vitam sanctissimam, admirandamque cognouit. In-
de non solum tanquam metuens Magistri puer, summa cura commendare me-
morae preces christianas, diuina praecepta, Symbolum Apostolorum, Confes-
sionis generalis formulam, sed etiam quotidie totum Rosarium percurrere insti-
tuit, tria dispersitum in tempora, matutinum, meridianum, & nocte sub media.
Ferre assidue precatorum seruum è collo suspensum, vel in manu, in congressi-
bus Procerum, tanquam concionabundus inferre de lege Dei sermones, praeter-
tim de creatione rerum, & immortalitate animorum. Sexta feria, & Sabbato
ieiunare, abolere impij cultus monumenta, pretiosis quibusdam simulacris (quod
maximè omnes admirati sunt) in mare proiectis; vt indignatus inde Bonzjus,
qui Cenobio Vsuquiano praerat, olim Meaco ad id accersitus, abiturum se
comminaretur: id nimirum, quod iam Rex optabat, & ipse metuebat, ne stir-
pendium luculentum amitteret. Denique die Sancti Augustini veneratione so-
lenni Rex cum septem nobilibus in Sacello paulò admodum splendidius exor-
nato (quod extraordinarium apparatus ipse vtriusque caelesti lauacro iniatur:
tum diuino sacrificio interfuit: post etiam magna humanitate pariter cum Pa-
tribus cibum sumpsit. Narrauit deinde cum eo die domum repeteret, visum sibi
aliud quoddam cor referre, alijs oculis in tueri res. Nam cum in vijs frequen-

tem spectaret populum, succurrisse sibi eos omnes Ethnicos esse, breui morituros, & supplicia adiuturos aeterna, nisi Christiani fierent. Inde reflexa ad se cogitatione non potuisse lacrymas continere, cogitantem quanta secum benignitate Deus rei nullius egens, vsus esset. Is primus non indignus maiestate tantinominis regium decus in Iaponia Christo subiecit. Nam Bartholomæo longè erant regio nomini inferiores opes, nec pares omnino erant eius fratri Andrea tum cum ablutus est. At Rex Bungenfis in sex regna dominatum habuerat. Ita verò prudentiæ fama celebrabatur; vt vulgato eius ad Christum accessu, alij dicerent tandem nimiam illam sapientiam in insaniam vertisse: alij non aliud præconium posthæc, aut testimonium requirendum legis diuinæ. Rogarunt Patres, vt propter valetudinis infirmitatem, sextæ feriæ, Sabbatique ieiunia relaxaret, cum lex nulla præciperet, & labantem eius valetudinem premerent. Quibus ipse respondit: In suam vitam oculos omnium esse coniectos, ac propterea oportere sic viuere, vt posset ceteris ad Ecclesiam accedentibus forma esse. Vtque erat animi excelsi, ac planè regij, & gratia diuina vberimè complebatur, captus amore christianæ sanctitatis, non solum eius formam in se; sed etiam in populo vniuerso optabat exprimere. Itaque cum Fiungæ Regnum, vnde Rex Saxumanus propinquum eius expulerat, hoc ipso tempore iunior Rex magna ex parte receperat; statuit Franciscus, cum Vxore Iulia, eò commigrare, præcones Euangelij ducere, nouam Vrbem condere, quæ tota legibus Christianorum temperaretur: populum denique nouum creare, ita perfectione christiana nobilem; vt fama eum Romam vsque celebraret. Die Sancti Francisci in magno natigio, in quo vexillum candidum cum punicea Cruce auro interstincta fulgebat, cum vxore, cunctisque domesticis, Rosario singulis è collo pendente, Simonem quoque Cicatoram, quem adhuc domi Patres habuerant, secum ducens, discessit. Vnà Pater Capralis, Ioannes Iaponius, & Almeida Regi admodum ob amicitia vetustatem carus, inire. Iunior Rex annorum ferme duorum & viginti, studio in christianam rem Patri non absimilis aduersus Bonzios, Comes, ac Fotoques emulum se Nobunangę gloriabatur, ab Collegijs Bonziorum ad suos Nobiles vectigalia transferens, & hos cupiebat esse Christianos. Discessurus ad belli Fiungani reliquias, iam Caprali cum Francisco profecto, Patrem Aloysium Froem accersit, rogat vt Reginam ipsius coniugem statim baptizet: cupere enim christianam relinquere. Cui Pater: Hinc Rex, inquit, intellige, quam lex christiana distet à Bonziorum sectis. Nam quis Bonziorum, si tantus Rex ita in abdito Regina postulare ipsorum initia, moram vllam interponeret? Sed Christiani aliud tenent iter: qui cuncta ratione temperantes, animorum bono, aternitatisque inserviunt. Oportet igitur Reginam ante sacram aspersionem planius cognoscere mysteria, & præcepta Christi, exercericque in ijs: præsertim cum æquum sit, hæc hominum capita, vt prima accedunt ad Christum, ita præferre succedentibus facem, legis diuinæ perfectâ custodiâ. Postremò nec clanculum gerenda res est. Nam vt nullo loco committenda sunt, quæ perperam fiunt; ita lucem amant, qui rectè faciunt. Ergo vti ad Ecclesiam baptismi causâ Rex Pater tuus accessit: ita boni exempli erit, si idem præstet tua coniux Regina. Hæc oratio mirificè Regi placuit, qui addidit eam quoque commoditatem fore in Templo, vt sacrosanctis Missæ mysterijs post baptismum intersit. Vnde locum nactus Aloysius explicandi, quanti Reges christiani diuina sacrificia æstimarent, cum referret, Sacella eos extructa habere domi, quo inter occupationes facilius tempora ad rem diuinam decerpant; Rex sancta æmulatione succensus, protinus iussit Sacellum in arce construi. Tum adorata Beatissimæ Virginis effigie, & reliquijs è ligno sanctissimæ Crucis, in bellum proficiscitur iam planè catechumenus. Regio est tribus ab Vsuqui lencis, Noccu vocabulo, multis frequens Pagis. Huc vbi peruēnit, Aloysium aduocat, & commendare memoriæ christianas precationes, & fidei elementa incipit. Continud & Procures, Regis exemplo, per atria, aulas, vias, secum seorsim catechismum immurmurare. Sed Aloy-

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

C c

287
Ad Ethnicorum
aspectum lacri-
matur eorum
miserans igno-
rantiam.

288
Regis Bungi
potentia, &
opes.

289
Ad aliorum ex-
emplum abste-
nentiam non
intermittit.

290
Nouam Vrbem
condere statuit
in qua christi-
ana sola fides co-
latur.

291
Iunior Rex v-
xorem baptiza-
ri curat.

292
Aloysius Froës
Reginam prius
instruendam
confer.

293
Tum palam
baptizandam.

294
Eius consilia
approbat Rex.

295
Sacellum in
Arce constru-
itur Crucem
ac B. V. imagi-
nem adorat.

296
Catechismum
memoriæ man-
dat.

fio

- 297
Illum Proceres imitantur.
- 298
Primarius vir cum vxore, ac ducentis domesticis baptizatur.
- 299
Hic Idola igni tradit.
- 300
Profana in sacra conuerti indecorum putat.
- 301
Ex contractis Idolis vadum præbet riuum transeuntibus.
- 302
Ecclesiam constringit, Pauperes subleuat, Cruces erigit.
- 303
Ethnicus Elephantiacus Crucem adorans sanatur, & baptizatur.
- 304
Franciscus Rex senior nouam Ciuitatem condere incipit.
- 305
Tribus uois le astringit.
- 306
Aduersus rebus à Deo probatur.
- 307
In fugam ab hostibus se dat, nec à Patre Caprali retineri potest.
- 308
Fugiens Crucem assumit commeatu relicto.
- 309
Patres fugientem Regem nudis sequuntur pedibus.
- 310
Plura in itinere sufferunt in commoda.
- 311
Rex de immissa calamitate gratias Deo agit palam.
- fo perpauci eorum baptismo visi maturi. Summa tamen voluntate principem ex accolis virum, cui Leo nomen imposuit, cum vxore ducentisque domesticorum consignauit. Et dabat Leo magni olim in sanctitate christiana profectus indicia. Is statim Idolorum fanis subdere faces aggressus, ijs, qui monebant posse illa conuerti in Dei Tempa, vel certè materiam suppeditare ad noua condenda, respondebat, primùm indecorum sibi videri, vt quæ Dæmoni tan nefariè inseruissent, ad veri Dei cultum adhiberentur: deinde ita se animatum esse; vt superstitionis in eo tractu vestigia restare nulla veller. Quædam simul lacra Idolorum abscissis capitibus in riuum deiecit, quæ transeuntibus vadum præberent, interimque proculcarentur. Edificauit suo impendio sacram ædem: multa in pauperes piè erogabat, diuinæ legis non modò custos perdiligens, sed etiam strenuus promulgator. Aliquæ ibi statutz Cruces; quarum vnam homo Ethnicus elephantiacus ab amico Christiano singulis diebus salutare, & ab Christianorum Deo ex animo precari salutem iussus, dum magna fidè obtemperat, tertio die repentè sanus apparuit, riteque eruditus per sacrum lauacrum mundus factus est totus. Iam Rex Franciscus in Prouincia Cocinoci, (id nomen loco Regni Fiangæ quò venerat) totus erat in molienda christiana Ciuitate planè fideli, ac sancta. In Sacellum excitatum ex tempore, quamuis tempestate perfrigida, frequens itabat, frequens diuina vsurpabat mysteria. Cum Patribus sic agebat comitate, ac vitæ genere; quasi vnus è religioso numero. Nemine eorum conscio, tribus se votis obstrinxit. Primùm christianam religionem nunquam deserendi, quamuis mors subeunda foret, vel acerbissima. Deinde castimoniam coniugalem nunquam violandi. Postremò, non diuina modò præcepta, sed & consilia, quantum consequi posset, implendi. Hoc insigni feruore, & rerum cælestium gustu præparabat eum diuina sapientia ad plagam benè ferendam, qua statim percussus grauissima est, vt nouus populus à cura terrenorum abductus, spei assuefaceret bonorum cælestium. Cicaton-donus cum Bungenfi exercitu arcem totius Fiangani Regni clauem obsidens, ob successum ad id temporis rerum in focordiam lapsus, omnia summa negligentia administrabat. Contra Saxumanus sua omnia agi in ea arce persuasum habens, aduersis, vt plerumque fit, casibus solertior, ac necessitatis telo acrior factus, coacta è tribus suis Regnis militari cuncta atate, raptim in Fiangam duxit. Tum parte copiarum collocata in insidijs, cum reliquis ad hostem securum, edque ignauum progressus, commissio prælio felicè ab obsidione pellexit in insidias. Itaque hinc coorti insidiatores, inde conuersi, ac fixo gradu, qui retrocesserant, inde eruptione facta ex arce præsidarij milites fortes, ac pleni ira Bungenfes in medio cædunt. Ad viginti millia dicuntur cæsa. Trepidè ad Regem Franciscum cum atrociori etiam vero cladis fama peruolat nuncijs, qui, accedente domesticorum pauore, sic impleuit bonum senem formidine; vt Pater Capralis suadens consistere, & reliquias exercitus colligere, & sustentare magnitudine consilij labantes suorum animos, quod vnicum sanè erat calamitati leuamentum, retinere à fuga nequiverit. Cùm promississet diem posterum expectaturum; ea nocte, ne commeatu quidem assumpto, cùm multorum dierum fuga per vasta bellis loca esset tenenda, ex improviso abiit, solum crucem, quam Pater in Ecclesia collocarat, obliuisci non potuit: eam abstulit secum. Luce orta Capralis omnia sola videns, sarcinulam supellestilis humeris Christiani Iaponij imponit, & Almeidam grauius laborantem in iumentum: ipse, & Ioannes frater pedibus, & quidem nudis fugam capessunt. Erat summa hyems: iter per ardua montium fiebat, pedibusque asperitate saxorum lacertatis, vt descendebatur in conualles, torrentes erant tranandi frigidissimi. Interdum exacta sub dio nox inter pluuias. Cumulus erat malorum fames, qua fluxi artus sustinere nec laborem, nec corpus valebant. Sed omnium acerbiteratem arumnarum superabat zelus Domus Domini, ac sollicitudo Ecclesiarum, ne fortè bellica offensio Regum concuteret animos, fidemque labefactaret. Quem angorem magna ex parte pietas diuina breui leuauit. Vbi primùm ad Regem ven-

ventum est, isque Patrem Capralem conspexit, positus in publico humi genibus, sublatis in cælum oculis, & manibus, excelsò animo gratias Deo de immissa calamitate egit; tum ad Patrem conuersus: Pater, inquit, Dei gratia Christianus sum, eroque dum viam: neque aduersitas vlla vnquam tanta erit, quæ ab sanctissima me hac religione excutiat. Quin adeo testor augeri mihi plagis hisce constantiam, & perfectè Deo famulandi voluntatem. Hæc cum ex animo faceret, ideo faciebat publicè, quo mitigaret publicam Patrum inuidiam. Eos verò priuatim alloquens: Sat norat, inquit, diuina Maiestas meum cor, quamque religiosum populum in Fiunga meditarer. Sed quoniam aliud ei placuit, ob arcana sui consilij, placet etiam mihi, eiusque sapientiæ hebetem meum sensum volens summittere. Interdum etiam dicebat videri sibi eam cladem illatam ab Deo ad expediendum religioni cursum, sublatis eorum plerisque, qui maximè retardabant. Non minorem initio iunior Rex animum præ se tulit. Quamuis passim summi, & infimi, Bonzique petulantissimè exprobrarent Socijs, hanc esse à Camibus, ac Foroquibus immissam pœnam, quò eorum cultum abrogarent. Neque stetit calamitas hic, sed annus exijt.

At non ita res gesta Omuræ est. Exincto superiore anno Ifapha, Bartholomæus, & Omurana Ecclesia respirabant: quanquam non diuturna pax fuit. Potentissimus in Ximo per id tempus erat Riologes, cui & Bartholomæus parebat. Sed cum penitus dominatu, & vita eum vellet exuere, Vndecimo Kalendas Februarij cum sex militum millibus propè Omuram constitit. Christiani (nam soli iam Christiani eas terras habebant) contraegressi magno animo, & armis Cruce insignibus, ad quadringentos hostium in primo confictu interemptis, reliquos compellunt in fugam. Instat loco motis, magnam faciunt caedem, multum vulgaris turbæ, quatuordecim Primores tollunt, plurimos vulneribus malè mulctant, ex quibus tamen multi postea cecidere: vt ferret hostis laterales adeo plagas fieri nequisse, nisi Omurani glandes venenatas in situ las immisissent. Ita Deus arrogantiam infregit superborum, & nomen Christianis acquisiuit. Ferebant quoque Ethnicorum quidam, & fama inter eos late celebravit, dum agger Cagi (id loci nomen prope Omuram) oppugnaretur, montes circa conspectos peditum, & equitum vi magna oppletos pro Christianis pugnantium: & inde tantam sibi stragem illatam: cum mirarentur vnde eæ copiæ Omuranis. In Regno Arimano filius Andreæ, qui nuper tam acerbè Ecclesiam vexauerat, mitigatus, non solum potestatem fecit Patribus restituendi Crucis, populoque siue transeundi, siue redeundi ad Christum; sed etiam fratrem se auro minorem baptizari permisit, spe facta se quoque olim Christianum fore. Sangadonum quoque vnum Meacensis Ecclesiæ columnum Satan exercuit. Translata & is in Mantium filium arcis, ac rerum administratione, sede sibi prope Templum posita, in eius tantum ornatum, & custodiam intentus, suos populares iam Christianos vniuersos supra duo capitum millia, tanquam sedulus Pastor, curabat: cum à Tarondono vno è Præfectis arcis Vacai, quæ duabus leucis Sanga distat, Nobunangæ de prodicione defertur, sperante eo sublato christianum nomen in Regno Cauacci occasurum. Sacumandonus Regni eius moderator pro insigni suo erga Christianos amore, & innocentia Sangadoni notitia, quò eum insidiantium manibus eriperet, ad Castellum suum in Regno Vomis, Nangauaræ nomine transfudit. Deo sic vertente in lucrum suæ gloriæ improbitatem hominum: vt quoniam cuncti Sangæ incolæ iam Christum susceperant, Nangauaræ Sancius ad nouam congregandam Ecclesiam transferretur. Tum vertit calumnias Tarondonus in Mantium, ex quibus, præter omnium opinionem, & morem Nobunangæ, cum eum bis iussisset occidi, & spoliatum omni re supremo afficiendum supplicio haberet in vinculis, eiusdem Sacumandoni patrociniò, & multo magis precibus ad Deum ab Ecclesia pro ea re fufis, liberatus est, & in idem Sacumandoni Castellum relegatus. Interim Christianorum per Meacensem oram numerus, vel inter bellorum strepitus, accessiones non pœnitendas accepit.

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

ccc

320
Basiliaz res.

321
Ciuis, & sacra
administratio.

322
P. Georgius
Serranus cum
sexdecim Socijs
Roma venit.

323
Contra Patres
calumnias, ac
querimonias.

324
Basiliaz merces
præcipue.

325
Magnitudo opum
in quo
sua.

326
Seruitus im-
patientes iur.

327
Patres Euro-
peorum auaritiam
coercunt.

328
Inde calumnijs
apud nouum
Prætozem onerantur.

329
Prætor re bene
cognita Patres
tuetur.

330
Lues in Brasili-
orum Pagis
labores Patrum
enmulat.

In Brasiliam anno ineunte nouus Prætor Laurentius Vega, qui Prouinciæ toti præfesset è Lusitania appulit. Ita ciuilibus administratio ad vnum iterum caput reuoluta est: sed sacra diuisa. Nam simul aduectus est Bartholomæus Simonius Pereria Sacerdos, qui Administratoris nomine in Sancti Sebastiani Vrbe austra- libus Ecclesijs præfesset, cum vniuersa, quæ communicari potest Episcopi pote- state, neque in eo iure Episcopo subiectus. Eodem tempore redijt ab Vrbe Pater Gregorius Serranus Procurator cum Sexdecim Sociorum supplemento. Gliscebant contra Patres calumnia, & querimonias exteriorum, quarum sæpè ante facta est mentio, tanquam eorum lucris obstarent, quia indigenarum li- bertati fauebant. Vbiq; nouo in Orbe siue ad ortum, siue ad occasum aper- to, id est certamen permolestum cum Europæis assiduè certandum, sed in Bra- silia maximè. Quippe Brasilia neque auri, neque argenti, neque præterea me- talli cuiuspiam venas, quæ quidem repertæ sint, habet. Mercium summa eius oræ in ligno Brasilio ad vestes rubro tingendas vtili, vnde vocitata Prouincia, ac præcipuè in saccharo est. Hoc quanquam non passim, tamen multis locis te- licissimè prouenit. In hoc negotiorum diuitia continentur. Sed cum ad con- ficiendum magna vis operarum necessaria sit, in magnitudine familiarum opum magnitudo consistit. Ergo nouum in Orbem terrarum cum perpauci caelestium, plerique terrenorum bonorum causa transeant: neque in ijs syluosis fabuletis aliunde sit quæstus, quam ex multitudine mancipiorum, quæ vel vendantur, vel habeantur in opere sacchararijs in officinis, ea iniuriarum origo multarum est. At Brasilijs gens non modò libera, sed prope belluarum ritu assueta vagari, & vitam omni solutam labore, ac metu agere; nihil acerbius ferebant, quam ad opus adigi vi, minis, plagis: eò maritima fugientes, in syluas, ac solitudines sese eiciebant, quiduis seruituti præoptantes. Homines autem, quorum peri- bant lucra, inopiâ operarum, nunc armata manu pacatos mancipabant, nunc blanditijs, magnisque pollicitationibus ex latebris, syluisque ad mare pellectos, præcipuè legis Dei, calique, & vitæ æternæ præclara mentione, non secus at- que empto iure mancipia, vinctos cogebant in Ergastulis opus facere. Lusitani Reges inde ab initio huic malo salutaribus legum decretis obuiam ire. Sed quid cupiditatem satis infrænet, vbi diuina lex parùm valet, præsertim ijs in solitudi- nibus, tamque communi morbo? Patres tamen, qui soli adhuc Religiosorum in Brasilia versabantur, non poterant dissimulare iniuriæ grauitatem, atque per- niciem: vt qui non solum pro debita Deo, Regibus Lusitanis, Romanoque Pontifici fidelitate, Christianorum arguere vitia, sed etiam remouere impedi- menta, quæ Euangelio obijcerentur, debebant. Hinc igitur Europæorum aduersus eos offensus, & minui lucra, & argui sua crimina dolentium. Statim vt nouus Prætor aduenit, occupare criminationibus maturant. Aiunt Patres, per speciem religionis, turbare omnium negotia, & concitare familias. In eor- um Pagos, vt cuique libitum fuerit, tanquam in asylum perfugium esse. Ne- mini autem mortalium, tanquam sacrosancti forent, Neophytum eorum Pago- rum fas quemquam attingere. Et tamen eos tum frustra laborare ob indolem gentis nequaquam virtutis, ac religionis capacem, tum etiam in sua, vel quo- rum libeat amicorum commoda sine scrupulo tanquam mancipia exercere. Hæc audiens Prætor, quanquam planè falsa intelligebat; tamen rem exploraturus certius, ipsemet quatuor Neophytorum Pagos inuist, tanta cum animi sui vo- luptate, vsurpata oculis non humanitate modò gentis; sed etiam insigni religio- ne, cum & precantes, & ad diuinam mensam accumbentes, & in se flagellis de- scruientes vidisset; vt lacrimas dicatur tenere non potuisse. Itaque & Prouincia- li, qui comes ibat, & ipsismet Brasilijs comiter operam suam detulit ad liberta- tem obtinendam, vti strenuè præstitit. Cuius præsidio octingenti hoc anno ad hos Pagos se aggregarunt Ethnici. Sed cum Christianorum, tum ipsorum ple- rosque in vitæ sine baptizatos pestiferi rapuere morbi, magna Patribus exercen- dæ caritatis interdiu, noctuque materies non solum diuinis, sed humanis quo- que subsidijs opportunè suppeditandis; cum ita teter ex affectis corporibus odor affla-

afflaretur; vt multi ea grauitate in languorem soluti collaberentur. Et omnino Patres succubiissent oneri, nisi strenuè ex ipsis Neophytis ij iuuissent, qui participes diuinæ mensæ fiebant. Hi circumibant Pagum, & si qui confessione, baptisinate, vel sacro oleo indigerent, Patribus renunciabant. Hi stipem ad ege-
 norum inopiam subleuandam vicatim emendicabant: ijdem præparandis ad-
 erant cibus, ligna, aquam ægrotis aduehebant, & quicquid vsus ferebat obibant
 constanter. Cùm verò in dies ingrauesceret malum, indictis supplicationibus,
 species erat, quæ potuisset saxea mollire pectora, misellas videre turbas quàm
 piè supplices in cælum manus tollerent, quanto clamore; vbi ad sanctas Cruces
 extra Pagum certis statutis locis venerant, Dei, calitumquæ auxilium implo-
 rant. Ceterùm non breuem, neque caducam Deus præparabat ijs salutem;
 tot enim hoc, alijsque superioribus annis absumpti sunt; vt singulari clementia
 vexationi, ac seruituti sublatis ad inhiantes cupidorum eludendas fauces, vide-
 retur festinatò cælestis Pater in æternam transferre felicitatem. Iam noui Præ-
 toris patrociniò tutiores erant: tamen ita Patres sermones aduersi fatigarant; vt
 seriò consularint, Romamque sententias in vtramque partem de Pagorum cura
 deferenda miserint. Disputabatur ex vna parte congruentius mori ceteræ Socie-
 tatis esse, si cura animarum intermissa temporarijs missionibus Pagi excolerentur.
 Quod si nequiret fieri sine aliquo damno Brasiliorum; ac communioris boni pro-
 fectus compensatum iri: calumnias vel omnino, vel magna ex parte, traditis
 Episcopo Ecclesijs, occasuras, simulque inuidiam: eoque fore, vt cum Lusitanis
 vtilius opera poneretur, & facilius coërcerentur intra iustitiæ leges. In alteram
 partem afferebatur experimentum anni millesimi quingentesimi septuagesimipri-
 mi, cùm, reuocatis ab Pagis Patribus, sic breui cuncta pessum ierant vt rursus
 onus fuerit subeundum. Societatitantum complexæ Ethnicorum conuersionem
 necessariò assumenda quædam munia nouis in Ecclesijs, quæ in veteribus alijs
 satis idonei administri tractant. Nam promulgare Euangelium, & conscribere
 in Christi militiam populos, nec deinceps excolere, perinde esse, atque vineam
 conferere, quam deinde patiari syluoscere. Quid? num idcirco tantum adiri per-
 iculorum terra, marique, vt paucis negotiatoribus, quibus si velint capeffere,
 & nota, & aperta via salutis est, oneri sint? Quod si præcipuè Euangelij propa-
 gatio intendatur, vt verè intenditur; non esse ad id, nisi ea nitendum via, quam
 tot ab initio annorum experimenta monstrarint. Quid quòd ne sermones qui-
 dem hominum ea ratione minuerentur? Nam vtrum nam crederent citius euen-
 turum, vt deserti Brasilijs post hac tutiores, an opportuniores iniurijs essent: Quan-
 diu, inquietant, alienigenarum cupiditas immodicè sese efferet (quod vtinam
 non semper sit) tandiu libertas gentis periclitabitur. Ergo si nunc nostra sub
 tutela, Regum munita iussis, tamen abducuntur; quid fiet cum deserti, tan-
 quam prædæ, iacebunt in medio? Tum verò nos tacebimus, nec ne? Et iterum
 calumniæ, sermones, inuidiæ. Si obstitamus eò quoque turbulentius, quò mi-
 nus ad nos videbitur ea custodia pertinere. Si taceamus, quid agas canibus mu-
 tis? Cur in Brasilia simus? Cur vctigalibus regijs alamur? Qui Deo, nominique
 nostro, regiæ conscientie faciamus satis? Non est ergo id paci consulere, sed pa-
 lam fugere, & labores, & maledicta, & odia, infestationesque hominum propter
 iustitiam, quibus nihil gloriosius, aut beatius Christi seruis, si quantum in se sit
 nullam iustam præbeant causam. Rectè agere, malèque audire lucrum, & negotia-
 tio nostra hisce in locis est. His, & alijs ex hoc genere in vtramque partem rationi-
 bus disceptabatur. Quibus Pater Generalis respondit, rem magni momenti am-
 pliùs deliberandam. Cæpta interim modestè vrgerent, ac fortiter, cauentes sum-
 mopere, ne studio nimio quæpiam, præsertim Caput, offenderent. Nec pro-
 bauit Pater Generalis, quòd & in Baya, & in Vrbe Fluminis Ianuarij cum Præto-
 ribus interdum potius iure, quàm modestia, ac submissione certassent. Ceterùm
 vtròque nouorum aduentu Præsidium alium tènere cursum cæperes. Et in
 Vrbe Fluminis Ianuarij tum administratoris egregio erga Societatem, & indige-
 narum conuersionem studio, tum Præfecti Oppidi, deinde, etiam Prouincialis
 comi-

331

Patres à Neo-
 phytorum ca-
 ritate subleuan-
 tur.

332

Piæ supplica-
 tiones institutæ
 ad lucem amo-
 liendam.

333

Patres calum-
 nijs fatigati Pa-
 gorum curam
 deferere cogi-
 tant.

334

Rationes Ro-
 mam mittunt.

335

Euerardus,
 maturus rem
 considerandam
 respondet.

336

Cum Prætori-
 bus non iure,
 sed modestia
 certandum.

- 337
Mexici res.
- 338
Petrus Diaz,
Procurator ex
Mexico Romam venit cum
litteris Archiepiscopi honorificis, ad Pontificem pro Societate.
- 339
Congregatio
B. V. Mexicana Primariæ Romanæ adiungitur.
- 340
In Peruvia turbantur res.
- 341
Prorex Societati aduersatur.
- 342
Scholas, & Collegia claudit.
- 343
Rex omnia in pristinum restituit.
- 344
Petrus Michaël nouam sedem fundat.

comitate, ac sancta modestia, non solum recalescere cepit in Brasilijs amor batissimi, sed etiam Ciues reconciliati Collegio sunt.

Ab Mexico venit Romam hoc anno Petrus Diaz Procurator Prouinciæ Iata nuncios. Ab Archiepiscopo Mexicano, non ad Regem modò, sed ad Pontificem quoque Gregorium vltro datas in commendationem Societatis literas attulit, in quibus augeri Sociorum numerum postulabat. Id ipsum petijt Prorex, ac nominatum, qui ad Insulas Philippinas mitterentur. Hoc habuit insignis Mexicana Prouincia virtute, vt equidem reor, & gratia apud Deum Prouincialis. Inde ab ortu secundissimis vsa est incrementis, cum pace domestica, & approbatione, ac fructu populi. Sodalitas Beatæ Virginis Mexicana Romanæ adiuncta est: eique Romana pignus beneuolentiæ, ac fraternitatis decem millia granorum picularium dono misit. Ferdinandus Suarius, & Ioannes Ferrus duntaxat hoc anno ex Europa soluere: insigni Dei beneficio peruecti incolumes, cum totam Clafsem tempestas grauissima iactasset, nauibus quatuor demersis. Quàm pacatæ res in Hispania noua, tam turbulenti in Peruvia erant: nec vsquam pax, aut quies, nisi in sede Iulienfi. Iam Cusquensis Collegij fundatio planè admissa erat, quam Didaco Sylua mortuo Teresa Orgonia vxor peregit. Iam & Arequipæ & Potofij cepta Collegia, cum contra omnia coorti turbines. Cusquensi Episcopus, & Clerici Cathedralis Ecclesiæ negotium facebant ob vicinitatem. Obtinuit tamen ius suum Societas, eoque loco mansit, qui ipso Clericorum Collegio auctore, Ciuitatis Senatu, ac Prorege anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo fuerat ei attributus in platea maxima, mirè opportuno tum ad externos, tum ad indigenas sacramentis, ac verbo diuino pascendos. Grauius Collegia cetera concussa. Prorex totum se Societatis ferens, nescio qua specie inductus sine doleret, quòd Pater Generalis Orepefanum Collegium ab ipso præcipuè oblatum cunctaretur excipere, siue in Peruvia vellet, eo pacto ad suscipiendas passim Paræcias adigere; meliore mente, quàm consilio, maxima autem Aulicorum quorundam Societati grauissimè infestorum incitatus susurris, dudum in Ciuitate Pacis receptum Collegium incolis frequentari prohibebat. At Arequipa, & Potofio, quòd ipse iniussu inchoata erant domicilia: per vim, ac potestatem Socios eiecit, Super hæc cum Limæ Vniuersitatem constituisset, ad eam frequentandam nonnulla etiam Magistrorum Collegia, nimia in pelliciendis auditoribus sedulitate offensus, iussit prorsus scholas intermitteri, quæ aliquot annis dum ex Hispania regio iussu restituerentur, non sine inuenturis incommodo tacuere. Rex non scholas modò Limæ, sed Collegia cuncta protinus restituit: valitque ad firmitatem posteri temporis concussa fuisse primordia. Interim Patres, ne in publicum cederet incommodum priuata vexatio; Socios Arequipæ aliquos in Xenodochio collocarunt, qui cepta perurgerent euangelizantium munia. Potofium permisit Prorex reuerti multis conditionum nexibus implicatos. Inter cetera, ne ære campano ad diuina populum conuocarent, aut vllum præterea signum darent. Panama: tamen statio inchoata hoc tempore ea occasione. In Oceanum illum occidentalem transgressi Piratæ Galli, totam maritimam Peruiæ oram habebant infestam. Cum Classe, quam Prorex contra eos misit, Pater Petrus Michaël Fontius cum comite profectus, præter opem allatam Classarijs, qui feliciter pugnarunt, cum Panamam venisset, Ciuitatis rogatu ad stationem ibi inchoandam substitit.